

Міжнародні наукові інтернет-конференції
юридичного та історичного спрямування

АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

ISSN 2617-2364

Випуск 67



*МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ*

www.lex-line.com.ua

12-13 грудня 2024 р.



AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH
WYŻSZA SZKOŁA ZARZĄDZANIA I ADMINISTRACJI
W OPOLU

Україна, Тернопіль – Польща, Ополе 2024

УДК 340 (063)

А 437

Актуальні дослідження правової та історичної науки. Випуск 67: матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, Україна, м. Ополе, Польща, 12 – 13 грудня 2024 р.) / редкол. : О. Яремко та ін. ГО “Наукова спільнота”. WSZIA w Opolu. Тернопіль : ФО-П Шпак В.Б. 2024. 91 с. ISSN 2617-2364.

У виданні вміщено наукові публікації Міжнародної наукової інтернет-конференції «Актуальні дослідження правової та історичної науки» (Випуск 67) з юридичних та історичних питань, яка відбулася 12-13 грудня 2024 р. за сприянням Громадської організації “Наукова спільнота” (Україна) та Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu (Польща).

Матеріали коференції також оприлюднено на сайті конференції:

www.lex-line.com.ua

Оргкомітет ГО Наукова спільнота:

Яремко Оксана Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет;

Станько Ірина Ярославівна, кандидат юридичних наук, адвокат;

Назарчук Оксана Михайлівна, доктор філософії (Ph.D.), ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;

Гомотюк Оксана Євгенівна, доктор історичних наук, професор, Західноукраїнський національний університет;

Біловус Леся Іванівна, доктор історичних наук, кандидат філологічних наук, професор, Західноукраїнський національний університет;

Ребуха Лілія Зіновіївна, доктор педагогічних наук, кандидат психологічних наук, професор, Західноукраїнський національний університет;

Недошитко Ірина Романівна, кандидат історичних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет;

Стефанишин Олена Василівна, кандидат історичних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет;

Ухач Василь Зіновійович, кандидат історичних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет;

Русенко Святослав Ярославович, аспірант, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

Адреса оргкомітету:

46005, м. Тернопіль, а/с 797

тел. +380979074970

E-mail: lex-line@ukr.net

Тексти опубліковано у авторській редакції. Відповідальність за достовірність наданої інформації несуть автори, їхні наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищено. У разі будь-якого використання опублікованих матеріалів посилання на джерело є обов'язковим.

ISSN 2617-2364

© ГО “Наукова спільнота” 2024

© Автори статей 2024



**ОСОБЛИВОСТІ ЕВОЛЮЦІЇ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО РЕГЛАМЕНТУ
В ХОДІ РОБОТИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
ДЕВ'ЯТОГО СКЛИКАННЯ**

Лінецький Сергій Володимирович

*здобувач кафедри права та публічного управління,
Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»,
помічник-консультант народного депутата України
ORCID: 0009-0004-1848-6157*

*Науковий керівник: Патlachук Василь Никифорович
доктор юридичних наук, доцент,
Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4037

Постановка проблеми. Дослідження особливостей еволюції Регламенту Верховної Ради України (далі – Регламенту) є важливим напрямом сучасної вітчизняної правової науки, актуальність якого полягає в доведенні безперервності процесу вдосконалення і розвитку правил парламентських процедур як невід'ємного атрибуту інституту парламентаризму в Україні. Науковий інтерес до аналізу такої еволюції детермінований необхідністю врахування закономірностей розвитку Регламенту як унікального правового акта, покликаного регулювати значний масив державно-політичних відносин владарювання у державі сучасного типу [18]. Комплексне осмислення основних трендів та закономірностей розвитку Регламенту як джерела національного права допомагає глибшому пізнанню загальносистемних закономірностей розвитку законодавства України. Разом з тим, пізнання такого розвитку не може бути самодостатнім завданням, а, радше, інструментом уникнення помилок при вдосконаленні відповідного законодавчого акта в майбутньому. Виявлення історико-правової логіки еволюції Регламенту дозволяє вибудувати вірогіднісну схему розвитку та вдосконалення національної моделі парламентаризму, враховуючи континуїтет національної парламентської традиції щонайменше від часів Української козацької держави [1, с. 24; 6, с. 89-128; 15, с. 92-105].

Стан дослідженості проблеми. У вітчизняній юриспруденції еволюція парламентського Регламенту на тлі становлення вітчизняної моделі парламентаризму не була предметом окремих досліджень. Вона

фрагментарно розглядалася в наукових працях ряду українських фахівців, зокрема, Ю. Барабаша, Ю. Бисаги, О. Богачової, Н. Ганжи, В. Гончаренка, В. Журавського, А. Зайця, І. Звоздецької, В. Кафарського, О. Копиленка, Л. Кривенко, М. Маркуш, Р. Мартинюка, В. Погорілка, А. Ришелюка, С. Саса, А. Селіванова, О. Скрипнюка, І. Словської, О. Совгирі, М. Теплюка, В. Шаповала, Ю. Шемшученка, О. Ющика та ін. Проте комплексне та завершене дослідження юридичної еволюції Регламенту неодмінно має передбачати аналіз цієї еволюції в новітніх умовах, зокрема упродовж періоду діяльності Верховної Ради України дев'ятого скликання, чого не було здійснено, що зумовлює актуальність пропонованої розвідки.

Метою статті є з'ясування особливостей юридичної еволюції Регламенту упродовж періоду діяльності Верховної Ради України дев'ятого скликання (2019-2024 рр.).

Виклад основного матеріалу. Як відомо, за британським парламентом, скликаним у 1640 р. на зорі Англійської революції, в історичній науці закріпилося найменування «Довгого», адже він проіснував аж до 1653 р., що на той час було небаченим за тривалістю. Схоже, в сучасній Україні з'явився власний «Довгий парламент» – Верховна Рада України дев'ятого скликання, адже вона вже існує понад конституційний термін у п'ять років (частина п'ята статті 76 Конституції України [11]) і все ще продовжує здійснювати свої повноваження. Згідно з Конституцією України в умовах воєнного стану вибори до парламенту України не проводяться: «у разі закінчення строку повноважень Верховної Ради України під час дії воєнного чи надзвичайного стану її повноваження продовжуються до дня першого засідання першої сесії Верховної Ради України, обраної після скасування воєнного чи надзвичайного стану» (частина четверта статті 83 Конституції України [11]). Ідентичні приписи вміщені в Законі України «Про правовий режим воєнного стану»: 1) «у період дії воєнного стану не можуть бути припинені повноваження Верховної Ради України» (частина перша статті 10 Закону); 2) «у разі закінчення строку повноважень Верховної Ради України під час дії воєнного стану її повноваження продовжуються до дня першого засідання першої сесії Верховної Ради України, обраної після скасування воєнного стану» (частина друга статті 12 Закону) [27]. У зв'язку із запровадженням у державі воєнним станом [23] виник феномен «мілітарного парламентаризму», в умовах якого функціонує Верховна Рада України. Парламентські процедури спрямовуються на пріоритетне забезпечення безпекової функції держави єдиним органом законодавчої влади. Проте розвиток Регламенту в межах каденції парламенту дев'ятого скликання

відбувається в рамках як до періоду воєнного стану (2019-2022 рр.), так і під час останнього (з 24.02.2022 р.). Тому, саме зважаючи на такий «водорозділ», слід аналізувати юридичну еволюцію парламентського Регламенту.

Ключовими проблемами цієї еволюції стали багато в чому успадковані від Верховної Ради України восьмого скликання (2014-2019 рр.) проблеми неконтрольованого зростання обсягів законопроектної продукції (що отримало в наукових і публіцистичних розвідках влучні назви «законодавчого спаму» [14; 29] та «законодавчого цунамі» [3]), що порушувало питання неефективності законодавчого регулювання багатьох суспільних відносин. До цього додалися неврегульованість відносин між коаліцією та опозицією, слабка координація законопроектних ініціатив з Урядом України, занепад контрольної функції парламенту та, у зв'язку з цим, суттєва «ритуалізація» багатьох контрольних процедур [7, с. 124]. Нагадаємо, що, враховуючи ці проблеми, Голова українського парламенту восьмого скликання В. Гройсман (2014-2016 рр.) запропонував створити спільну з Програмою розвитку ООН програму дій щодо реформи українського Парламенту, зокрема, Апарату Верховної Ради та парламентських процедур, за участю міжнародних інституцій і експертів [2]. У результаті консультацій із зарубіжними партнерами у Верховній Раді України була зроблена спроба запропонувати регламентні зміни, поставивши їх на «рейки» системної парламентської реформи, що знайшло відображення у «Доповіді та Дорожній карті щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України», що були запропоновані Місією Європарламенту під керівництвом П. Кокса [3]. Означені рекомендації згодом були затверджені як обов'язкові до виконання Постановою Верховної Ради України «Про заходи з реалізації рекомендацій щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України» [24]. Проте реалізувати їх у повному обсязі парламент восьмого скликання з політичних причин не спромігся, зокрема в частині внесення необхідних змін до Регламенту, що зберегло більшість парламентських процедур у незмінному вигляді.

Питання комплексної реформи цих процедур «успадкувала» Верховна Рада України дев'ятого скликання. Парадоксально, але замість зазначеної реформи, парламент взяв, навпаки, курс на прискорення реалізації законодавчих процедур, що отримало назву законодавчого «турборежиму» [17]. Відомий український учений-правник А. Селіванов влучно визначив його як «прийняття законів без їх детального обговорення на пленарних засіданнях і оцінки реального впливу і

перспектив «позитивного ефекту» у багатьох проектах законів» [28]. По-перше, вагомим елементом суттєвого прискорення розгляду законопроектів стала фактична відмова парламенту від інституту третього читання: за останні три скликання українського парламенту цю процедуру пройшов лише один (!) законопроект у 2015 р., що у результаті був ветоаний Президентом України П. Порошенком та чинності не набув [10]. Таким чином, інститут третього читання як елемент стримування неякісної законотворчості припинив своє функціонування де-факто, формально не будучи вилученим із Регламенту, що вказує на підміну процедурних норм парламентськими звичаями. По-друге, у Верховній Раді України стала поширюватися практика ухвалення законопроектів як законів в цілому (крім проектів кодексів і законопроектів, які містять понад 100 статей) одразу після першого читання, чим став доволі часто зловживати депутатський корпус на шкоду якості ухвалюваних законів. Такий «усічений» варіант законодавчого процесу дає змогу уникати коригування текстів законопроектів з боку опозиції «небажаними» поправками, монополізуючи важелі законодавчого процесу за народними депутатами від коаліції. Третім способом прискорення розгляду законопроектів стала боротьба з таки званим «поправковим спамом» – для цього було ухвалено навіть спеціальний акт – Закон України «Про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України щодо протидії зловживанням правами народних депутатів України у ході законодавчої процедури» [20]. Нарешті, четвертим, проте чи не головним аргументом на користь «турборежиму» в парламентських процедурах, зокрема в законодавчому процесі, стала поява у Верховній Раді України дев'ятого скликання вперше в історії вітчизняного парламентаризму депутатської фракції з правами коаліції, яка зосередила всю повноту парламентської влади у своїх руках, що дає змогу прощтовхувати законопроекти, переважно внесені народними депутатами – членами цієї фракції, часто ігноруючи застереження їх колег з депутатського корпусу, а також фахівців науково-експертного та юридичного підрозділів Апарату Верховної Ради України, експертного середовища. Між тим, за слушним висновком дослідників з Лабораторії законодавчих ініціатив, будь-який «законодавчий турборежим» і парламентська демократія – поняття несумісні, адже будь-які намагання штучно прискорити передбачену Регламентом процедуру обговорення й ухвалення рішень у Верховній Раді України обмежує права інших народних депутатів України, призводить до внутрішньопарламентської дискримінації та, врешті-решт, до порушень норм Регламенту [13]. Із цим висновком погоджуються й інші експерти, які констатують поширення практики порушення регламентних норм

суб'єктами його застосування [10]. Між тим, суворе дотримання Регламенту є невід'ємною ознакою парламентаризму [19, с. 14], і саме Регламент повинен гарантувати демократичність роботи парламенту та ефективність при прийнятті його рішень [12], сприяти забезпеченню ефективності законодавчого процесу на благо Українського народу [19, с. 242]. Між тим, порушення Регламенту стали настільки таким поширеним явищем у парламенті, що на них вже перестали звертати увагу, – констатував ще в 1999 р. відомий український дослідник-правознавець А. Заєць [4, с. 199]. На жаль, за 25 років у цій сфері практично нічого не змінилося. Подальше поширення такої протиправної практики містить у собі небезпечний деструктивний потенціал, який руйнує не лише засади парламентаризму, але й довіру до Верховної Ради України з боку виборців, суспільства в цілому, адже в останнього зникає належна моральна мотивація для дотримання законодавчих положень, коли парламент, що їх ухвалює, саме не бажає дотримуватися власних норм, зокрема, визначених у Регламенті [19, с. 246]. Інша вагома небезпека, що впливає з незавершеності реформи Регламенту, – це незахищеність прав парламентської меншості, яка не має належних інституційних засобів протидіяти проявам сваволі з боку коаліції депутатських фракцій або депутатської фракції з правами коаліції [16]. У цьому сенсі скасування депутатського імунітету в Україні, здійснене з надмірним поспіхом у 2019 р., як показав досвід, не стало ефективним способом запобігання політичній корупції і мало всі ознаки популістських дій з боку влади, спрямованих проти парламентської опозиції [9, с. 180].

Попри відсутність комплексної реформи Регламенту як складової парламентської реформи, Верховна Рада України дев'ятого скликання, як і її попередниця, демонструє здебільшого «точковий» підхід до коригування регламентних норм. За останні десять років напрацьовано чималий корпус змін до Регламенту. Далеко не всі ці зміни зачепили фундаментальні засади цього нормативно-правового акта. Проте деякі з них справді стали доленосними, суттєво змінивши структуру і зміст цього акта. Йдеться зокрема, про такі зміни, як скасування процедури надання згоди на притягнення народного депутата України до відповідальності та забезпечення особистого голосування народними депутатами України на пленарних засіданнях Верховної Ради України (2019 р.), врегулювання в окремому Законі «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпичмент)» [26] процедури імпичменту та виключення її з Регламенту (2019 р.), врегулювання процедури розгляду звітів, доповідей та іншої інформації державних органів та посадових осіб (2019 р.), запровадження електронного документообігу у Верховній Раді України

та її Апараті (2019-2022 рр.), зміни у плануванні законопроектної роботи Верховної Ради України (2020 р.) та запровадження особливої процедури розгляду законопроектів у другому читанні з метою протидії «поправковому спаму» (2020 р.).

Із перспективним коригуванням змісту та структури парламентського Регламенту пов'язана практика прийняття кількох ухвалених в умовах воєнного стану, запровадженого в Україні з 24.02.2022 р. [23], низки постанов, які суттєво коригують порядок роботи Верховної Ради України в позарегламентний спосіб, що явно суперечить частині п'ятій статті 83 Конституції України [11], яка не дозволяє здійснювати таке регулювання нормативно-правовими актами іншої юридичної сили, аніж Регламент, тобто актами, які не мають сили закону. Тим самим законодавець здійснив своєрідний відступ від комплексного регулювання парламентських процедур, здійснивши його поза Регламентом. Зазначений підхід вочевидь був продиктований екстремальними правовими умовами воєнного стану, але він містить ризики неконституційності прийнятих внаслідок його реалізації правових норм.

Якщо аналізувати Закон України «Про правовий режим воєнного стану», то він передбачає лише такі умови та особливості функціонування єдиного органу законодавчої влади на час воєнного стану: 1) Верховна Рада України в разі введення воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях працює в сесійному режимі; 2) у разі закінчення строку повноважень Верховної Ради України під час дії воєнного стану її повноваження продовжуються до дня першого засідання першої сесії Верховної Ради України, обраної після скасування воєнного стану; 3) повноваження Верховної Ради України, передбачені Конституцією України, в умовах воєнного стану не можуть бути обмежені (частини перша – третя статті 12 Закону) [27]. Тобто навіть за умов воєнного стану Регламент не встановлює жодних альтернативних підходів для безперервної роботи Верховної Ради України, хоча запровадження правових умов для такої роботи є, вочевидь, нагальним питанням парламентського реформування [8]. Верховна Рада України, за необхідності, могла б внести зміни до Регламенту, встановивши особливості своєї роботи в умовах воєнного стану. Натомість законодавець пішов іншим шляхом, свідченням чого стало прийняття низки спеціальних постанов [21; 22; 25]. Ними було встановлено, що: 1) Верховна Рада України в умовах дії воєнного стану працює у режимі одного пленарного засідання, що триває до дня припинення чи скасування воєнного стану в Україні, але не пізніше ніж до початку наступної

чергової сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання; 2) було суттєво змінено сталий порядок, визначений Регламентом, щодо оголошення перерв у засіданні, визначення способу голосування народних депутатів України, скликання засідань комітетів (тимчасових спеціальних комісій, тимчасових слідчих комісій) Верховної Ради України, які проводяться невідкладно, у тому числі в режимі відеоконференції, скликання засідань Погоджувальної ради, підготовки та надання проекту порядку денного на кожний день, визначення тривалості часу для розгляду питань порядку денного, порядку переривання головуючим пленарного засідання на час повітряної тривоги, а також заборони поширювати інформацію щодо пленарного засідання раніше ніж через годину після оголошення перерви у триваючому пленарному засіданні. Як впливає з аналізу цих новацій, вони мали б міститися в Регламенті, адже суттєво (хоч і тимчасово) змінили установлений порядок роботи Верховної Ради України. При цьому регламентні норми зберігають свою формальну чинність, але на практиці пріоритетно застосовуються саме положення згаданих постанов.

Як засвідчують умови воєнного стану, завдання парламентської реформи трансформуються: діяльність Верховної Ради України має ґрунтуватись на основі балансу між ефективністю і безпечністю її роботи та її відкритістю і дотриманням існуючих парламентських процедур [5]. Проте вищезазначені зміни, викликані екстремальними умовами, все ж не повинні призводити до порушення нормативного континуїтету, визначеного Регламентом. Вочевидь, саме в ньому повинні міститися всі спеціальні норми щодо відступу від узвичаєного способу реалізації парламентських функцій і повноважень. Винятковість умов реалізації таких функцій і повноважень не повинна призводити до нехтування встановленими Регламентом процедурами або «обходом» таких регламентних норм за рахунок прийняття постанов Верховної Ради України. У перспективі подальша модернізація Регламенту має спиратися на поєднання нормативного континуїтету в регулюванні парламентських процедур із забезпеченням їх більшої гнучкості, адаптованості до умов спеціальних правових режимів, запроваджуваних у державі. При цьому всі зміни щодо таких процедур мають носити виважений і впорядкований характер та міститися виключно в самому Регламенті, що відповідатиме його правовій природі, конституційній ролі та призначенню.

Висновки. Парламентська реформа та умови воєнного стану детермінують сутність та особливості модернізації Регламенту в ході діяльності Верховної Ради України дев'ятого скликання. Вона продовжує тренд до «точкового» коригування норм Регламенту, попри очевидну потребу в комплексному його реформуванні. Водночас несистемний та

незавершений характер цієї реформи обумовлює фрагментарність змін до Регламенту, подекуди – їх тимчасовість і невпорядкованість. Умови воєнного стану об'єктивно виступають гальмівним елементом такої реформи. Вони зумовили переорієнтацію її діяльності на пріоритетне забезпечення безпекової функції держави. При цьому вдалося забезпечити інституційний континуїтет парламенту – безперервність здійснення його функцій і повноважень без внесення змін до Регламенту. Поновлення реформаторських імпульсів щодо Регламенту пов'язується з умовами повоєнного відновлення України, в тому числі її парламентаризму, а відтак – з послідовною орієнтацією змін Регламенту на систему нормативних орієнтирів парламентської реформи, викладених у Рекомендаціях Місії Європарламенту. Адже саме ці орієнтири доволі системно відображають її об'єктивний та закономірний характер як різновиду правової реформи в державі.

Література:

1. Бойко І. Й. Конституція України 1710 р. та її місце в багатовіковій історії національного державотворення. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 4. С. 16-25.
2. В. Гройсман: Реформування країни неможливе без реформи Парламенту. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/105499.html>.
3. Доповідь та дорожня карта щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України, підготовлена Місією Європейського парламенту з оцінки потреб під головуванням П. Кокса, Президента Європейського парламенту 2002-2004. URL: <https://www.europarl.europa.eu/resources/library/media/20160301RES16508/20160301RES16508.pdf>.
4. Заєць А. П. Правова держава в контексті новітнього українського досвіду. Київ: Парламентське вид-во, 1999. 248 с.
5. Зозуля О. І. Особливості організації роботи Верховної Ради України в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 4. С. 70-75.
6. Історія українського парламентаризму: від допарламентських форм організації політичного життя до сьогодення / гол. ред. ради В. М. Литвин; кер. авт. кол. В. А. Смолій. НАН України, Інститут історії України. Київ: Дніпро, 2010. 636 с.
7. Караман М. В. Ритуали як стала поведінка в правовій сфері. *Тенденції розвитку та правовий образ сучасної держави: матеріали міжнародного круглого столу онлайн*. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2019. С. 124-128.

8. Кириченко Ю., Чоудрі С. Парламент України у воєнний час. *Український часопис конституційного права*. 2022. № 2. С. 59-63.
9. Ковальчук В. Роль опозиції в демократичному парламенті: пошук балансу між легітимною владою та тиранією більшості. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія "Юридичні науки"*. 2022. № 2 (34). С.179-190.
10. Колодяжна Д. Перша парламентська: наскільки швидко законопроекти проходять через Верховну Раду та як зробити процес ефективнішим? <https://voxukraine.org/persha-parlamentska-naskilky-shvydko-zakonoprojekty-prohodyat-cherez-verhovnu-radu-ta-yak-zrobyty-protses-efektyvnishum>.
11. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
12. Концептуальна записка щодо удосконалення законодавчого процесу в Україні: підготовлено Офісом парламентської реформи: Проект з парламентської реформи Європейського Союзу та Програми Розвитку Організації Об'єднаних Націй в Україні. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/PRP_Concept_note_legislative_process_UKR.pdf.
13. Лабораторія законодавчих ініціатив. Аналітика дня: Чому «турборежим» парламенту неможливий? URL: <https://parlament.org.ua/analytics/analitika-dnya-chomu-turborezhym-parlamentu-nemozhlyvyj/>.
14. Лабораторія законодавчих ініціатив. Право на спам: чи варто обмежити можливість реєстрації законопроектів? URL: <https://zn.ua/ukr/POLITICS/pravo-na-spam-chi-varto-obmezhati-mozhlyvist-rejestratsiji-zakonoprojektiv.html>.
15. Малічин О. М. Історико-правові засади розвитку ідей парламентаризму на західноукраїнських землях (друга половина XIX – перша чверть XX ст.): дис.... канд. юрид. наук: 12.00.01. Заклад вищої освіти "Університет Короля Данила". Івано-Франківськ, 2021. 225 с.
16. Малкіна Г. Опозиція в Україні не має жодних важелів впливу. URL: https://zik.ua/news/2017/10/02/opozytsiya_v_ukraini_ne_maie_zhodnyh_vazheliv_vplyvu__malkina_117851.
17. Матвієнко С. Турборежим: немає часу на пояснення. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/smatvienko/5ddea203668cc/>.
18. Оборотов Ю. М. Фактори формування сучасної держави і її трансформація. *Тенденції розвитку та правовий образ сучасної держави: матеріали міжнародного круглого столу онлайн*. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2019. С. 49-53.

19. Основи вітчизняного парламентаризму: Підручник для студентів вищих навчальних закладів: У двох томах / За заг. ред. В. А. Гошовської. Т. 1. Київ: НАДУ при Президентові України, 2021. 408 с.
20. Про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України щодо протидії зловживанням правами народних депутатів України у ході законодавчої процедури: Закон України від 16.04.2020 р. № 561-ІХ. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 20. Ст. 143.
21. Про деякі питання організації роботи Верховної Ради України дев'ятого скликання під час проведення восьмої сесії в умовах дії воєнного стану: Постанова Верховної Ради України від 06.09.2022 р. № 2558-ІХ. *Офіційний вісник України*. 2022. № 73. Ст. 440.
22. Про деякі питання організації роботи Верховної Ради України дев'ятого скликання під час проведення дев'ятої сесії в умовах дії воєнного стану: Постанова Верховної Ради України від 07.02.2023 р. № 2912-ІХ. *Офіційний вісник України*. 2023. № 22. Ст. 1178.
23. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24.02.2022 р. № 2102-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>.
24. Про заходи з реалізації рекомендацій щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України: Постанова Верховної Ради України від 17.03.2016 р. № 1035-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 14. Ст. 149.
25. Про організацію роботи Верховної Ради України у зв'язку з актом збройної агресії Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 року: Постанова Верховної Ради України від 24.02.2022 р. № 2103-ІХ. *Офіційний вісник України*. 2022. № 19. Ст. 1037.
26. Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент): Закон України від 10.09.2019 р. № 39-ІХ. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 40. Ст. 212.
27. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.
28. Селіванов А. Верховна Рада України – основа сучасного парламентаризму і правопорядку. *Голос України*. 10.12.2021 р.
29. Чебаненко О. Законодавчий спам. URL: <https://uifuture.org/publications/24854-zakonodavchui-spam/>.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ КРИТЕРІЇ ЯКОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДИСКРЕЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Омельченко Андрій Володимирович
аспірант кафедри галузевого права та загальноправових
дисциплін Інституту права та суспільних відносин,
Заклад вищої освіти «Відкритий міжнародний
університет розвитку людини «Україна»
ORCID: 0000-0003-4281-2173

Науковий керівник: Фаст Олексій Олександрович
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри галузевого права та загальноправових
дисциплін Інституту права та суспільних відносин,
Заклад вищої освіти «Відкритий міжнародний
університет розвитку людини «Україна»

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4026

Права і свободи людини та їх гарантії повинні визначати зміст і спрямованість діяльності держави. В свою чергу, органи публічної влади є суб'єктами які створені з метою забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів громадян, безпеки держави та суспільства.

Одним з наявних дієвих інструментів, який направлений на сприяння досягненню соціально справедливих загальнолюдських потреб та інтересів громадян, є реалізація органами публічної влади та їх посадовими особами дискреційних повноважень, які передбачають забезпечену законом можливість на власний розсуд визначати повністю або частково зміст та обсяг рішення, в межах законодавства та відповідно до мети, з якою таке повноваження надано.

Отже, дискреційні повноваження органів державної влади за своєю суттю передбачають наявність варіативності юридично значимих дій та рішень органів державної влади, які вони уповноважені вчиняти без узгодження (в будь-якій формі) з будь-яким іншим суб'єктом. Така природа дискреції закономірно породжує актуальне питання відносно визначення критеріїв оцінки якості реалізації тих чи інших дискреційних повноважень органами публічної влади.

На нашу думку, доцільно виокремити наступні критерії які можуть сприяти оцінці якості реалізації тих чи інших дискреційних повноважень органами публічної влади:

- *критерій справедливості вирішення справи;*

Нааявність в органів державної влади та їх посадових осіб наданої законом можливості на власний розсуд вирішити певну справу надає можливість її індивідуалізувати та врахувати всі обставини які важливі для прийняття справедливого рішення в такій справі.

На думку, О. Гусар, соціальна справедливість як категорія політико-морально-правової свідомості людини забезпечує гармонійне співіснування інтересів населення та органів публічної влади за рахунок дотримання встановлених правил поведінки та визнання ними легітимного порядку в державі. На формування змісту соціальної справедливості впливають різні фактори, такі як історичний і культурний розвиток, суспільний та політичний лад, ідеологія, право та економіка, духовні і моральні цінності та ін. [1, с. 75].

- критерій співвідношення забезпечення прав, свобод та інтересів приватної особи із урахуванням забезпечення публічних інтересів;

Забезпечення прав людини є визначальним критерієм ефективності функціонування держави через дії органів публічної влади.

Правами, що найочевидніше поєднані з правовладдям, Європейська комісія «За демократію через право» (Венеціанська Комісія) у своїй доповіді «Верховенство права» від 04.04.2011 року, №512/2009 в п. 60 Доповіді, наводить наступні: (1) право на доступ до правосуддя; (2) право на компетентного суддю, призначеного на підставі закону; (3) право викласти свою позицію (the right to be heard); (4) недопустимість загрози подвійного покарання за одне й те саме діяння (ne bis in idem) (ст. 4 Протоколу 7 до ЄКПЛ); (5) юридичний принцип, згідно з яким заходи, що накладають обтяження, не можуть мати зворотної сили; (6) право на дієві засоби юридичного захисту будь-якого оспорюваного права (ст. 13 ЄКПЛ); (7) будь-хто вважається невинуватим у скоєнні злочину, доки винуватість не доведено; та (8) право на справедливий судовий розгляд чи ж – в англо-американській традиції – принцип природньої справедливості або принцип справедливої юридичної процедури (due process); мають бути: справедливе й прилюдне (відкрите) слухання справи, неупередженість, а також розумний строк, упродовж якого справу розглянуто й вирішено [2, с. 181].

- критерій рівня обґрунтованості прийнятого рішення;

Дискреція дозволяє адміністративному органу прийняти найбільш зважене у конкретних умовах рішення, засноване на особистих (власних) оцінках обставин, а не на вузькому приписі юридичної норми, що за визначенням не може врахувати усіх обставин конкретної справи. Саме тому при застосуванні дискреції необхідно чітко дотримуватися обов'язку ґрунтовно аналізувати і зважувати окремі обставини справи, узгоджуючи їх із законодавчими та іншими юридичними критеріями, які стосуються цієї справи. І навпаки – до уваги не можна брати ті аспекти, які

безпосередньо не стосуються конкретного випадку (рішення, ситуації) [3, с. 38].

- *критерій дотримання процедурних гарантій;*

Перевірка дотримання процедурних гарантій є важливою, щоб зрозуміти, чи адміністративний орган, реалізуючи дискреційні повноваження, діяв добросовісно, не допускаючи свавілля або недбалості [3, с. 19].

- *критерій послідовності прийнятого рішення.*

Орган публічної влади використовуючи дискреційне повноваження повинен дотримуватися послідовного застосування загальних адміністративних приписів з одночасним врахуванням конкретних обставин кожної справи. Відсутність послідовності в діях органів публічної влади буде безпосередньо впливати на спроможність приватної особи планувати власні дії.

В свою чергу, органи публічної влади зобов'язані виявляти системні порушення людських прав та вживати заходи направлені на усунення таких системних порушень з метою запобігання порушенню положень Європейської конвенції про захист прав людини.

З огляду на викладене вище, вважаємо, що періодичний аналіз діяльності органів публічної влади з використанням дискреційних повноважень через призму вищезазначених критеріїв має потенційну можливість визначати якість реалізації дискреційних повноважень такими органами в динаміці, та в перспективі підвищувати ефективність діяльності органів публічної влади щодо імплементації положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Література:

1. Гусар О. А. ПРИНЦИП СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАГАТСТВА В ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ. *New Ukrainian Law*. 2024. № 2. С. 74-79. URL: <https://doi.org/10.51989/nul.2024.2.9> (дата звернення: 07.12.2024).
2. Головатий С. П. Верховенство права (правовладдя): як його тлумачить Венеційська комісія. *Право України*. 2011. № 10. С. 154-184.
3. Целлер Е., Куйбіда Р., Мельник Р. Дискреція адміністративних органів і судовий контроль за її реалізацією. Електронне видання. 2021. URL: <http://surl.li/tmagr>. (дата звернення: 07.12.2024).

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право.
Митне та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право**

ЄВРОПЕЙСЬКА ХАРТІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ОСНОВА ФІНАНСОВОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

*Іваночко Святослав Любомирович
аспірант факультету суспільних і прикладних наук,
Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»
ORCID: 0009-0007-1994-5134*

*Науковий керівник: Загурський Олександр Богданович
кандидат юридичних наук, доцент,
Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4034

Відповідно до визначення, сформульованого Світовим банком, «управління означає спосіб, у який влада реалізується в управлінні економічними та соціальними ресурсами для розвитку» [1]. У наш час управління найчастіше ототожнюють із процесом прийняття рішень та процесом їх реалізації. Концепція може використовуватися в різних контекстах, наприклад, корпоративне управління, міжнародне управління, національне управління, державне управління або місцеве управління.

Взявши наведене вище визначення як відправну точку для подальшого аналізу, визначено групи формальних і неформальних суб'єктів, залучених до процесу управління, а також формальні та неформальні структури, які створюються для прийняття та виконання конкретних рішень. Одним із суб'єктів управління є уряд, інші суб'єкти, залучені до процесу управління, відрізняються залежно від рівня, якого він стосується.

На думку А. Іванського, «органи місцевого самоврядування позбавлені можливості створювати компетентні органи щодо фінансового контролю за діяльністю фізичних та юридичних осіб – платників місцевих податків і зборів. Міський голова фактично позбавлений будь-яких повноважень у сфері захисту фінансових прав та інтересів громади на стадії виконання бюджету, за винятком подання відповідних позовних заяв до підконтрольних суб'єктів – комунальних установ та інших утворень, засновниками яких є органи місцевого самоврядування.

При цьому застосування до них фінансових санкцій за правопорушення в галузі фінансової діяльності законодавчо не передбачено, тобто не є можливим» [2].

Відповідно до ст. 9 «Фінансові ресурси органів місцевого самоврядування» Європейської хартії про місцеве самоврядування від 15.10.1985 р. «органи місцевого самоврядування мають право в рамках національної економічної політики на свої власні адекватні фінансові ресурси 101, якими вони можуть вільно розпоряджатися в межах своїх повноважень. Обсяг фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування відповідає функціям, які передбачені конституцією або законом. Певна частина фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування формується за рахунок місцевих податків та зборів, розмір яких вони уповноважені встановлювати в межах закону. Фінансові системи, які становлять підґрунтя ресурсів органів місцевого самоврядування, мають достатньо диверсифікований і підвищувальний характер та повинні забезпечувати можливість узгоджувати наявні ресурси, наскільки це практично можливо, з реальним зростанням вартості виконуваних ними завдань» [3].

Особливою іманентністю та ключовою цінністю територіального самоврядування є фінансова незалежність. Це один із пріоритетних принципів фінансів місцевого самоврядування, а його суть виражається в процесі децентралізації публічних фінансів, що передбачає передачу відповідних фінансових ресурсів і повноважень органам місцевого самоврядування. їх поширення.

До того ж, відповідно до Хартії, «для захисту більш слабких у фінансовому розумінні органів місцевого самоврядування передбачається запровадження процедур бюджетного вирівнювання або аналогічних заходів з метою подолання наслідків нерівного розподілу потенційних джерел фінансування і фінансового навантаження, яке вони повинні нести. Також передбачається, що такі процедури або заходи не завдають шкоди повноваженням, які органи місцевого самоврядування можуть здійснювати в межах їх власної компетенції. Органи місцевого самоврядування інформуються відповідним чином про порядок виділення їм перерозподілених ресурсів» [3].

Проте обсяг незалежності місцевих органів влади може відрізнитися в окремих країнах, будучи похідною від функцій, які виконують органи державної влади, а також способу та пропорції їх розподілу між центральною та місцевою владою. місцеві органи влади повинні бути більш залученими до реалізації функції розподілу державних фінансів,

тоді як функції перерозподілу та стабілізації мають бути насамперед сферою діяльності.

Таким чином, Європейська Хартія місцевого самоврядування виступає основою для формування та реалізації фінансової незалежності органів місцевого самоврядування, оскільки, її фундаментальні положення можна розглядати в якості загальних засад, які мають визначати фінансову, бюджетну, податкову, економічну політику сучасної демократичної держави щодо місцевих органів влади.

Література:

1. The World Bank. Governance and Development, 1992. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/604951468739447676/pdf/multi-page.pdf/>
2. Іванський А. Й. Місцеві ради у відносинах фінансово-правової відповідальності. Форум права. 2009. № 1. С. 202-207. URL: <http://www.nbuu.gov.ua/e-journals/FP/2009-1/09iajfpv.pdf>.
3. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text.

ТРАНСПОРТУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ В РЕГУЛЮВАННІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН ОРГАНІВ АДМІНІСТРАЦІЇ З ГРОМАДЯНАМИ

Ланін Віктор Павлович

студент, Сумський національний аграрний університет

Науковий керівник: Ткаченко Віта Віталіївна

кандидат юридичних наук за спеціальністю 12.00.07

«адміністративне право і процес; фінансове право;

інформаційне право», доцент кафедри

адміністративного і інформаційного права,

Сумський національний аграрний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4022

На сучасному етапі розвитку нашої держави одним з безумовних пріоритетів є дотримання і транспортування європейських цінностей. Тому в Україні в межах європейського напрямку її розвитку першочергового значення набуває питання забезпечення прав і свобод особистості. Конституція України визнає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку найвищою соціальною цінністю.

Надзвичайна значущість даного питання в сучасних умовах суспільного та державного розвитку зумовлює актуальність дослідження змісту і особливостей такого окремого аспекту проблеми захисту прав та свобод людини і громадянина, як питання адміністративно-правового регулювання відносин між органами адміністрації та громадянами. Розгляд питання про адміністративно-правове регулювання відносин органів адміністрації з громадянами потребує вирішення, насамперед, такого важливого питання як: відношення поняття «адміністративна процедура» до поняття «адміністративний процес». Адміністративний процес та адміністративна процедура є самостійними інструментами захисту прав громадян у відносинах з органами публічної адміністрації: 1 – судового; 2 – посудового. Адже діяльність органів адміністрації з розгляду та вирішення індивідуальних адміністративних справ має переважно безспірний характер, і тому процедурний, а не процесуальний характер. Захист прав людини є головним обов'язком держави. Тож етою адміністративного права є створення правових умов для забезпечення адміністрацією прав, свобод й інтересів людини і громадянина у сфері публічного адміністрування. Адміністративне право простежується у всіх відносинах суспільства. Тому роль адміністративного права полягає в захисті людини та її гарантій і визначає зміст і спрямованість діяльності держави [3, с. 76; 4, с. 57; 5, с. 26]. Предметом адміністративного права є відносини між владою і особами. Тож, якщо особу не влаштовує рішення або вона вважає, що її права і свободи порушено – вона може звернутися до Європейського суду з прав людини. Процедура розгляду скарг Європейським Судом з прав людини є безкоштовною і не вимагає суттєвих витрат з боку заявника, а судовий процес не передбачає обов'язкової участі адвоката. Рішення Європейського суду з прав людини є формалізованим джерелом адміністративного права. Отже, рішення Європейського суду належить розцінювати як таке, що дозволяє встановити зміст положень актів законодавства Європейського Союзу. Подібно до практики застосування рішень Європейського суду з прав людини, врахуванню підлягають принципи, що впливають із його рішень щодо подібних питань, навіть якщо вони стосуються інших держав.

Отже принцип субсидіарності передбачає те, що Європейський суд з прав людини має виступати як додатковий механізм захисту прав людини і має працювати синхронно із національними судами. Правові позиції Європейського суду з прав людини займають важливе місце серед джерел, якими користуються національні суди та органи державної влади. Вони є результатом тлумачення норм Конвенції, а також відношенням Європейського суду з прав людини до правової проблеми. Рішення

Європейського суду з прав людини і (§4.4.4. Рішення Європейського суду з прав людини) [13]. мають бути орієнтиром для удосконалення законодавчого поля, бо Європейський суд є юридичним органом, який має розглядати всі питання у сфері захисту прав людини, – як питання, щодо трактування Конвенції, так і індивідуальні спори, які стосуються порушень прав людини. Серед досліджень тематики практики Європейського суду з прав людини слід назвати дослідження В. Завгороднього, де автор приділяє увагу різним аспектам впливу практики Суду Ради Європи на теоретичну та практичну юридичну діяльність в Україні» [1, с. 2].

В цілому можна відзначити, що сьогодні основні вимоги норм міжнародного права знайшли досить повне відбиття в національному законодавстві України, яке здебільшого відповідає параметрам, запропонованим міжнародними стандартами. Але проблеми функціонування та розвитку системи адміністративно-правового забезпечення прав громадян в Україні, вбачаються в реалізації норм які є досить обмеженими через економічні та соціальні можливостями країни, а також низьким рівнем правової культури.

Таким чином, Конвенція про захист прав людини та практика Європейського суду з прав людини відіграє важливу роль у національному законодавстві у контексті забезпечення прав людини (М. І. Горлач, В. Г. Кремень [1]), імплементації верховенства права, що відображається на усіх галузях національного права, у тому числі й адміністративного.

Список використаних джерел:

1. Горлач М. І., Кремень В. Г. Політологія: наука про політику. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 840 с.
2. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>.
3. Завгородній В. А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на юридичну діяльність в Україні: теоретичний, методологічний і прикладний аспекти: монограф. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 536 с.

ВАЖЛИВІСТЬ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ДЛЯ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИРУ

*Подлубна Наталія Сергіївна
студентка факультету міжнародного та
європейського права, Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого, Україна*

*Науковий керівник: Асірян Сюзанна Рафіківна
кандидат юридичних наук, асистент кафедри права
Європейського Союзу, Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого, Україна*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4042

Міжнародне право представляє собою складний комплекс норм і принципів, що регулюють взаємини між державами та міжнародними організаціями. Його основна функція полягає у вирішенні міжнародних конфліктів та забезпеченні миру і стабільності в глобальному масштабі. Дослідження цієї теми зосереджене на вивченні ролі міжнародного права в цих процесах і його значенні в сучасному світі.

Ця робота має на меті вивчити, як міжнародне право формулює правила для вирішення конфліктів, починаючи з простих і закінчуючи складними ситуаціями. Також розглядається його вплив на підтримання миру та стабільності в контексті міжнародних відносин. Актуальність питань конфліктів і миру необхідна для розуміння міжнародних відносин, оскільки ці аспекти є пріоритетними завданнями для світових лідерів і організацій. Ефективність міжнародного права має прямий вплив на глобальний порядок і мир, особливо в умовах змін в геополітиці та нових загроз.

Серед основних принципів міжнародного права можна виділити державний суверенітет, невтручання у внутрішні справи, співпрацю для вирішення суперечок, заборону застосування сили, а також захист прав людини. Це право постійно еволюціонує, реагуючи на нові виклики в міжнародному середовищі.

У сучасному контексті важливими є аспекти міжнародного гуманітарного права, кібербезпеки та зусилля з регулювання кібератак. Інституції, такі як ООН, активно сприяють забезпеченню миру та безпеки, тоді як інші організації, зокрема МОП та ЄС, зосереджуються на соціально-економічному співробітництві та запобіганні конфліктам [4, с. 38].

Приклади України та Ізраїлю ілюструють, як міжнародне право захищає держави, що ратифікували важливі міжнародні договори. Україна, відмовившись від ядерної зброї, отримала міжнародні гарантії своєї територіальної цілісності. Генеральна Асамблея ООН визнала анексію Криму незаконною, що підкреслює роль міжнародного права в сучасних конфліктах [3, с. 67].

Міжнародне право сприяє тому, щоб кримське питання залишалося в центрі уваги міжнародної спільноти. Воно надає можливість мешканцям окупованих територій сподіватися на підтримку та забезпечення далекобійною зброєю, що вже використовується. Ізраїльсько-палестинський конфлікт триває тисячоліттями. Міжнародне право охоплює як права людини, так і гуманітарне право, а організації, такі як Червоний Хрест та Гуманітарний фонд ООН, застосовують його для надання допомоги в зонах конфліктів. Різноманітні міжнародні організації виконують важливу роль у захисті жертв війни та в подоланні гуманітарних наслідків збройних конфліктів. Взаємозв'язок між ними визначається правами на гуманітарний доступ, що залежать від їх статусу та мандату. Деякі організації є міжурядовими і функціонують згідно зі своїми статутами, в той час як неурядові організації, що входять до Міжнародного руху Червоного Хреста та Червоного Півмісяця, також активно залучені до гуманітарної діяльності [1, с. 46].

Ці приклади демонструють, як міжнародне право використовувалося для вирішення конфліктів в Україні та Ізраїлі, а також для забезпечення дотримання норм міжнародного співтовариства.

Міжнародне право також сприяє наданню гуманітарної допомоги під час збройних конфліктів, зокрема через організації, які надають необхідну підтримку постраждалим [2, с. 17].

Таким чином, міжнародне право є важливим інструментом забезпечення миру, стабільності та справедливості у світі. Міжнародне право є основою дипломатичних зусиль та мирних угод, захищаючи принципи прав людини та гуманізму. Історія та практика міжнародних організацій підтверджують роль міжнародного права у вирішенні глобальних проблем.

Література:

1. Гнаттовський, М. М. Міжнародне гуманітарне право. Довідник для юристів громадських приймалень [Текст] / М. М. Гнаттовський, Т. Р. Короткий. – Одеса : Фенікс, 2015. – 83 с.
2. Міжнародні стандарти прав людини та їх роль у розвитку правової системи України [Текст]: монографія/ / О. М. Руднева. – Х. : ХНУВС, 2010: [хнівс], 2010. – 360 с.

3. Кориневич А. О. Застосування міжнародного гуманітарного права до збройних конфліктів на території України [Текст] : навчальний посібник / А. О. Кориневич. – Одеса : Фенікс, 2015. – 80 с.
4. Сенаторова О. В. Права людини і збройні конфлікти [Текст]: навчальний посібник / О. В. Сенаторова. Київ: Видавництво ФОП Голембовська О. О., 2018. 200 с.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ТЛУМАЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ

Подлубна Наталія Сергіївна
студентка факультету міжнародного та
європейського права, Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого, Україна

Науковий керівник: Асірян Сюзанна Рафіківна
кандидат юридичних наук, асистент кафедри права
Європейського Союзу, Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого, Україна

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4043

Сучасні відносини між державами підпорядковуються міжнародному праву, значну частину якого складають міжнародні угоди. З роками кількість таких угод збільшується, особливо у зв'язку з розширенням сфери застосування міжнародного права, яке охоплює галузі гуманітарного права, глобальної безпеки та міжнародної економіки.

Необхідність у тлумаченні впливає головним чином із загальної природи правових норм. Інакше кажучи, правові норми застосовуються до невизначеної кількості осіб та обставин. Проте кожна правова норма використовується у конкретних ситуаціях, тобто стосується дій конкретних суб'єктів права. Таким чином, під час застосування норми виникає потреба визначити її зміст, який виражений в узагальненій формі. Іншими словами, правові норми регулюють суспільні відносини у різних сферах, але ці відносини, хоча й мають спільні риси, є настільки численними та індивідуальними, що виникають питання, які можна вирішити лише через тлумачення [1].

Поява нових суб'єктів міжнародного права є одним із факторів, що сприяють активізації процесу укладання міжнародних угод. У такому контексті перед міжнародно-правовою наукою постає завдання дослідження функціонування цих угод, зокрема питання їхнього

тлумачення. Наука міжнародного права розрізняє різні види та методи тлумачення міжнародних договорів. Серед них можна виділити такі: приватноправове тлумачення, логічні методи, лінгвістичне або граматичне тлумачення, систематичний і історичний підходи до тлумачення тощо.

Зазвичай види тлумачення поділяють за ознакою суб'єкта міжнародного права, що піддається тлумаченню. Відповідно до цього критерію, розрізняють національне, автентичне, міжнародне та неофіційне тлумачення.

Міжнародне тлумачення полягає в тому, що договір тлумачиться міжнародним органом, якого держава вказала у самому договорі або надала повноваження для вирішення можливих спорів щодо тлумачення в майбутньому. Це можуть бути спеціально створені комісії (так зване міжнародне адміністративне тлумачення) або міжнародні суди чи трибунали (міжнародне судове тлумачення) [2].

Об'єктами тлумачення виступають різні правові документи, індивідуальні акти правозастосування та договірні конструкції. Тлумачення міжнародних угод є одним із видів тлумачення правових норм. Обговорюючи особливості тлумачення положень міжнародних угод, слід також звернути увагу на сам термін «тлумачення».

Тлумачення правової норми – це процес визначення її змісту, мети та юридичної сутності, також полягає у визначенні реального змісту і значенні договору та його окремих положень, щоб забезпечити їх правильне виконання і практичне застосування сторонами договору.

У науковій літературі існує багато підходів до визначення терміну «тлумачення». Попри деякі відмінності у поглядах дослідників, можна зробити висновок, що більшість наукових шкіл, як національних, так і міжнародних, погоджуються, що тлумачення має два значення: як процес і як результат. У цьому процесі виділяють дві складові – «з'ясування» та «пояснення», які взаємодоповнюють одна одну. Обидва ці аспекти можуть бути охоплені терміном «інтерпретація» [3].

Оскільки тлумачення передуює імплементації, дотримання ключових принципів міжнародного права залежить від правильного тлумачення. Різниця в тлумаченні тих самих положень часто призводить до суперечок між державами щодо невиконання зобов'язань за міжнародними договорами. Врегулювання таких спорів завжди здійснюється на правовому рівні. Однак іноді для вирішення міжнародних конфліктів необхідно використовувати всі доступні методи, включаючи політичні.

У міжнародно-правовій науці існують різні погляди на сутність і мету тлумачення договорів. Багато дослідників вважають, що тлумачення

має на меті встановлення намірів сторін при укладанні договору. Оскільки ці наміри не завжди чітко відображені в тексті, прихильники цього підходу (суб'єктивісти) надають великого значення допоміжним документам, таким як матеріали конференцій, на яких договір було розроблено та прийнято. Однак документи, які не відображають спільну волю учасників конференції, наприклад, неприйняті поправки чи односторонні заяви держав, мають лише історичне значення і не повинні враховуватись при тлумаченні. Інші теоретики, яких називають «текстуалістами», вважають, що мета тлумачення полягає в аналізі змісту самого тексту договору. Також існує група «функціоналістів», які стверджують, що важливими є мета та наміри договору, а не його текст. Ці протилежні підходи стали основою для створення відповідних статей Віденської конвенції.

Стаття 31(1) Віденської конвенції про загальні правила тлумачення *stipulates*, що договір має інтерпретуватися добросовісно, виходячи з звичайного значення його положень у контексті, а також з урахуванням цілей і мети договору [4].

Частина II Віденської конвенції вказує, що при тлумаченні Конвенції, окрім тексту, слід враховувати преамбулу та додатки:

- Усі угоди, пов'язані з Конвенцією, які були погоджені між усіма Сторонами під час укладення Конвенції.

- Будь-які документи, підготовлені однією або кількома Договірними Сторонами у зв'язку з укладенням договору, якщо вони визнані іншими Сторонами як договірні документи.

При інтерпретації міжнародних договорів, окрім контексту, слід враховувати такі аспекти (стаття 31, розділ III Віденської конвенції):

а) домовленість між сторонами щодо тлумачення або виконання положень договору;

б) подальша практика виконання договору, яка підтверджує угоду сторін щодо його інтерпретації;

в) відповідні норми міжнародного права, що регулюють відносини між сторонами [5].

Стаття 31 Віденської конвенції визначає загальні правила тлумачення, тоді як стаття 32 пропонує додаткові інструменти. Разом вони утворюють єдину систему інтерпретації договорів.

Конвенція стверджує, що справжні наміри держав-учасниць найкраще відображені в її тексті. Правила статей 31 і 32 є нормами міжнародного звичаєвого права, які були підтверджені міжнародними судовими органами, такими як Міжнародний суд ООН і Європейський суд з прав людини. Ці норми є обов'язковими для держав, які ратифікували Конвенцію, і звичаєвими для інших [6].

Основна мета тлумачення полягає у забезпеченні належного виконання договору відповідно до принципу *pacta sunt servanda*, що вимагає від сторін добросовісного виконання зобов'язань.

Згідно зі статтею 33 Віденської конвенції, якщо договір має оригінальні тексти на кількох мовах, всі вони мають однакову юридичну силу, якщо не зазначено інше. У разі суперечностей між статтями, для забезпечення єдиного тлумачення слід звертатися до контексту, положень договору та практики його виконання. Згідно зі статтею 33(3), текст Конвенції вважається оригіналом, і порівняння версій не завжди є необхідним. Проте, якщо виникають розбіжності (стаття 33(4)), потрібно дотримуватися значення, що найбільше відповідає меті договору. Цей принцип, відомий як «принцип одного значення», забезпечує послідовність і добросовісність тлумачення.

Підсумовуючи можна зазначити, що тлумачення міжнародних договорів є важливим аспектом міжнародного права. Віденська конвенція, що є основним нормативним актом у цій сфері, встановлює загальні правила тлумачення договорів, зокрема, визначаючи важливість не лише тексту договору, але й додаткових документів, преамбули та практики виконання угоди. Статті 31 і 32 забезпечують чіткі принципи для тлумачення, підкреслюючи, що справжні наміри держав найкраще виражені в тексті договору, а додаткові інструменти, такі як практики виконання та норми міжнародного права, допомагають забезпечити правильне і добросовісне виконання зобов'язань, відповідно до принципу *pacta sunt servanda*.

Список використаних джерел:

1. Лепіш Н. Я. Акти тлумачення норм права: питання теорії та практики: монографія. Львів: Сполом, 2018. С. 191-192.
2. Мережко О. О. Право міжнародних договорів: сучасні проблеми теорії та практики. Київ: Таксон, 2002. С. 254.
3. Зверев Є. О. Тлумачення міжнародних договорів національними судами: європейський досвід та українська практика. Київ: Національний університет «Києво-Могилянська академія». 2015. С. 71.
4. Віденська конвенція про право міжнародних договорів. URL https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text
5. Віденська конвенція про право міжнародних договорів. URL https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text
6. Summaries of the Work of the International Law Commission. Session (2013). URL: <https://legal.un.org/ile/sessions/65/Sixty-fifth>

ЩОДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРОПАГАНДУ ВІДХИЛЕНЬ ВІД КОНСТИТУЦІЙНИХ НОРМ СІМ'Ї, ДИТИНСТВА, МАТЕРИНСТВА ТА БАТЬКІВСЬКА

*Розторгуєва Анна Сергіївна
здобувачка вищої освіти юридичного факультету,
Донецький національний університет імені Василя Стуса*

*Науковий керівник: Краковська Анжеліка Євгеніївна
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
господарського та адміністративного права,
Донецький національний університет імені Василя Стуса*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4039

У контексті євроінтеграційних процесів перед Україною стоїть виклик толерантного ставлення до людей із альтернативною гендерною ідентичністю.

Інтеграція України до Європейського співтовариства вимагає проведення низки реформ, які стосуються і законодавства України. Одним із пріоритетних завдань є гарантування рівних прав незалежно від статі та поглядів щодо сексуальної орієнтації. Процес становлення виваженого гендерного паритету як складової державної політики зумовлює необхідність внесення змін на законодавчому рівні, в тому числі і до положень Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) щодо адміністративної відповідальності за пропаганду відхилень від конституційних норм сім'ї, дитинства, материнства та батьківська.

Одним із першочергових кроків на шляху до забезпечення гендерної рівності є запобігання насильству незалежно від статі, дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності. Проте імплементація норм Європейської Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, інших міжнародних законодавчих актів, щодо гендерності, українськими законодавцями ставить під загрозу ті цілі та принципи, що закладені в основу цього документа так як положення КУпАП не відповідають їм. В законодавстві України відсутнє визначення термінів «сексуальні меншини», «гендерна ідентичність» чи «сексуальна орієнтація», що є підставою стверджувати про недоступність законодавчого захисту прав сексуальних меншин в Україні в сучасних реаліях.

Звернемо увагу на законопроект № 6327 «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо відповідальності за пропаганду відхилень від конституційних норм сім'ї, дитинства, материнства і батьківства» [1], що пропонує доповнити

КУпАП новою статтею 180-2, якою встановити адміністративну відповідальність за пропаганду педофілії, гомосексуалізму та трансгендеризму. З аналізу проєкту закону та пояснювальної записки до нього вбачається, що метою внесення таких змін є начебто збереження конституційних норм сім'ї, материнства та батьківства, недопущення поширення гендерної ідеології у суспільстві тощо.

Відповідно до проєкту закону запропоновано встановити на законодавчому рівні адміністративну відповідальність за пропаганду педофілії, гомосексуалізму та трансгендеризму шляхом доповнення новою статтею 180-2 КУпАП та ввести за це діяння санкцію у вигляді штрафу від однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Крім того, законопроект містить примітку, яка дає тлумачення поняттям: «педофілія», «пропаганда педофілії», «гомосексуалізм», «пропаганда гомосексуалізму», «трансгендеризм» та «пропаганда трансгендеризму». Зокрема, під «педофілією» відповідно до цього законопроекту пропонують розуміти стосунки сексуального характеру між повнолітньою особою та особою, що не досягла шістнадцятирічного віку. А під «пропагандою» цього явища пропонують розуміти публічне визнання педофілії одним із варіантів норми або реклама педофілії, що здійснюється через засоби масової інформації, промови, вигукування гасел, друк, виготовлення, розповсюдження, демонстрацію плакатів, книг чи інших друкованих або виготовлених власноруч чи електронних матеріалів; публічне заперечення наявності негативних наслідків для дітей, що постраждали від педофілії, або визнання, що за наявності добровільної згоди дитини педофілія не є шкідливою, що здійснюється через засоби масової інформації, промови, вигукування гасел, друк, виготовлення, розповсюдження, демонстрацію плакатів, книг чи інших друкованих або виготовлених власноруч чи електронних матеріалів; виготовлення, розповсюдження, демонстрація фільмів чи інших відеоматеріалів (в тому числі мультфільмів), що містять стосунки сексуального характеру між повнолітньою особою та особою, що не досягла шістнадцятирічного віку. Під «гомосексуалізмом» автори законопроекту пропонують розуміти стосунки сексуального характеру між особами однієї статі, а під «трансгендеризмом» самоідентифікацію особи не відповідно до її біологічної статі. До «пропаганди гомосексуалізму» автори законопроекту відносять: виготовлення та/або поширення, а також публічне використання продукції, що містить ЛГБТ-символіку; публічне визнання одним із варіантів норми, реклама або заклик до укладання будь-яких видів шлюбів, не передбачених Конституцією України, що здійснюється через засоби масової інформації, промови, вигукування гасел, друк, виготовлення, розповсюдження,

демонстрацію плакатів, книг чи інших друкованих або виготовлених власноруч чи електронних матеріалів; публічний заклик чи реклама участі в стосунках сексуального характеру між особами однієї статі, визнання таких стосунків одним із варіантів норми або заперечення підвищеного ризику гомосексуалістів заразитися ВІЛ, що здійснюється через засоби масової інформації, промови, вигукування гасел, друк, виготовлення, розповсюдження, демонстрацію плакатів, книг чи інших друкованих або виготовлених власноруч чи електронних матеріалів; публічна демонстрація стосунків сексуального характеру між особами однієї статі або виготовлення, розповсюдження, демонстрація фільмів чи інших відеоматеріалів (в тому числі мультфільмів), що містять стосунки сексуального характеру між особами однієї статі. А до «пропаганди трансгендеризму» пропонують відносити: рекламу гормональної терапії чи хірургічної операції зі зміни статі або заклики до використання такої продукції чи послуг; публічне визнання трансгендеризму одним із варіантів норми або рекламу трансгендеризму, що здійснюється через засоби масової інформації, промови, вигукування гасел, друк, виготовлення, розповсюдження, демонстрацію плакатів, книг чи інших друкованих або виготовлених власноруч чи електронних матеріалів.

Натомість в Encyclopædia Britannica вказано, що педофілія або педофільний розлад – це психосексуальний розлад, який зазвичай стосується дорослих та характеризується сексуальним інтересом до дітей препубертатного періоду та спробами вступити з ними в статевий акт [2].

За десятим переглядом Міжнародної класифікації хвороб (МКХ) до класу V як один із розладів сексуальних вподобань (код F65.4) належить: сексуальне вподобання дітей (хлопчиків, дівчаток або і тих, і інших) зазвичай допубертатного або раннього пубертатного віку (англ. – A sexual preference for children, boys or girls or both, usually of prepubertal or early pubertal age). Широке розуміння педофілії визначається як статевий потяг до дітей. Там же (код F65.4) хворобою вважається транссексуалізм (англ. – A desire to live and be accepted as a member of the opposite sex, usually accompanied by a sense of discomfort with, or inappropriateness of, one's anatomic sex, and a wish to have surgery and hormonal treatment to make one's body as congruent as possible with one's preferred sex.) [3].

Що ж стосується терміну «пропаганда», то відповідно до пункту 27 статті 3 Модельного закону про захист дітей від інформації, яка шкодить їхнім здоров'ю та розвитку пропаганда це діяльність фізичних і (чи) юридичних осіб з поширення інформації, спрямованої на формування у свідомості дітей настановлень і (чи) стереотипів поведінки або така, що має на увазі підбурення чи підбурює осіб, яким вона адресована, на виконання якихось дій або до утримання від їх виконання [4]. Варто

відзначити, що психічні розлади і захворювання неможливо публічно визнавати нормою, отже ніякої мови про пропаганду бути не може.

З аналізу пояснювальної записки до законопроекту № 6327 вбачається, що частково ціллю запропонованих змін є впровадження в законодавство України дискримінаційної ідеології, покликаної обмежити права людей на вільний вибір побудови свого сімейного та приватного життя. Право на повагу до приватного та сімейного життя є одним із визначальних основоположних прав людини, захист якого передбачено національним та міжнародним законодавством.

Зміни, які запропоновані законопроектом № 6327 в частині встановлення адміністративної відповідальності за «пропаганду гомосексуалізму, трансгендеризму» тощо, зазіхають на повагу приватного та сімейного життя та спричиняють дискримінацію людей, які відповідно до свого внутрішнього стану, своєї ідентичності вправі вільно робити вибір щодо побудови свого особистого та сімейного життя без прив'язки до традиційних, абстрактних уявлень та стереотипів соціуму.

Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» надає тлумачення поняттю «дискримінація», відповідно до якого це ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними (далі – певні ознаки), зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними [5].

Регулювання, яке запропоновано в законопроекті щодо одностатевих пар, яке передбачає стосунки сексуального характеру між особами однієї статі є дискримінацією людей за ознакою сексуальної орієнтації. Оскільки з точки зору змін законопроекту «гомосексуалізм» трактується як неприйнятне явище між особами однієї статі, то така ситуація призводить до дискримінації між різностатевими та одностатевими парами на шкоду останнім, що є порушенням Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні». Варто також відмітити, що «гомосексуалізм» є поняттям термінологічно застарілим, оскільки вживається поняття «одностатеві пари».

У дискримінаційному становищі опиняються також особи, які вирішили змінити свою стать відповідно до власних особистих переконань, внутрішнього стану тощо. Оскільки, за задумом авторів законопроекту, таке явище як зміна статі є неприйнятним в традиційних уявленнях суспільства. Вважаємо, що сама по собі критика

трансгендерних людей є знову ж таки дискримінацією та нівелюванням їхнім правом на повагу до приватного та особистого життя.

Повертаючись до проєкту закону, зазначимо, що умовою, за якої настає адміністративна відповідальність у відповідності до запропонованої норми статті 180-2 КУпАП, є пропаганда «педофілії», «гомосексуалізму» та «трансгендеризму». Варто відзначити, що пропаганда, тобто нав'язування будь-якого явища, чи то необхідності формувати традиційну сім'ю, чи то пропаганда будь-якого іншого способу побудови свого приватного та особистого життя є неприйнятною у сучасному демократичному суспільстві. Оскільки право вибору належить виключно людині, яка вправі самостійно вирішувати про форму побудови свого сімейного життя без нав'язування середовищем жодного явища в контексті прийнятності чи неприйнятності.

Відповідно до аналізу представлених законопроектном тлумачень понять «пропаганди гомосексуалізму» та «пропаганди трансгендеризму» вбачається, що будь-яке визнання таких явищ в суспільстві як допустимі варіанти норми, поширення інформації про такі явища в будь-якій формі, самоідентифікація та самовираження таких осіб, спільнот фактично з логіки авторів законопроекту нівелюється як «пропаганда», за яку пропонується встановити відповідальність.

Враховуючи вищевикладене, зміни законопроекту в частині встановлення адміністративної відповідальності за пропаганду гомосексуалізму та трансгендеризму, що включає фактичне нівелюванням ідентичністю людини є дискримінаційними, а тому запропоновані зміни не відповідають приписам Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» тощо.

Розглянемо чи відповідає даний законопроект Конституції України. Стаття 3 Конституції України проголошує, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Відповідно до статті 21 Основного Закону усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Надалі, стаття 10 Конституції гарантує, що кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань [6]. Тому, встановлення відповідальності за те, що особа публічно визнає одностатеві пари чи трансгендеризм як явище, яке прийнятне в сучасному суспільстві, вільно виражає свої погляди, думки через інформаційні джерела комунікації є таким, яке не відповідає положенням Конституції України, які гарантують право на повагу до гідності людини та свободи вираження своїх поглядів тощо.

Стаття 51 Конституції вказує, що сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою. Ці положення конституційної норми забезпечують правовий захист осіб, які на добровільні основі, за взаємною згодою вирішили організувати своє сімейне життя у такий спосіб тощо. Разом з тим, стаття 32 Конституції України гарантує, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України [7].

Таким чином, законопроект не відповідає приписам Конституції в частині встановлення відповідальності за «пропаганду гомосексуалізму та трансгендеризму» в контексті представленого тлумачення цих понять, оскільки життя людини, її гідність, повага до вибору свого сімейного життя, своєї ідентифікації протиставляється з гендерними традиційними стереотипами, які не мають жодного об'єктивного виправдання, зважаючи на той факт, що не існує єдиного шляху чи лише одного вибору, коли йдеться про побудову сімейного чи особистого життя [7].

Зупинимось на відповідності даного законопроекту європейським стандартам щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Так, стаття 8 Конвенції про захист прав та основоположних свобод проголошує, що кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, а стаття 14 цієї ж Конвенції вказує, що користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції, має бути забезпечене без дискримінації за будь-якою ознакою - статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження, або за іншою ознакою [8].

Тому теж вважаємо, що пропаганда в контексті того, як представлені такі поняття в примітці до законопроекту є порушенням наведених норм Конвенції та призведе до переслідування таких людей шляхом закріплення в законодавстві можливості їх офіційної «дискримінації» всупереч приписам Конвенції та національному законодавству.

Підсумовуючи, слід зазначити, що запропонований законопроект №6327 щодо зміни в частині представлених понять до законодавства України не відповідає принципам міжнародного права, яке забороняє дискримінацію людей, в тому числі за сексуальною орієнтацією, за статтю та наголошує, що людина має безумовне право самостійно вирішувати питання, які стосуються вибору стосунків з оточуючими людьми та будь-які інші питання приватного та особистого життя без втручання держави та оцінки нею таких дій тощо. Законопроект № 6327 є дискримінаційним, створює дискримінаційне становище для певних категорій осіб.

Нагальною є необхідність введення в КУПАП та національне законодавство визначення термінів «сексуальні меншини», «гендерна ідентичність» та «сексуальна орієнтація», «інтерсекс» тощо, що дасть доступність законодавчого захисту прав сексуальних меншин в Україні в сучасних реаліях. Також слід внести зміни до КУПАП щодо запобігання дискримінації за гендерною ідентичністю та сексуальною орієнтацією. І вже після цього, не порушуючи норм ні національного, ні міжнародного законодавства вести мову про адміністративну відповідальність за відповідні адміністративні правопорушення в цій сфері.

Література:

1. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо відповідальності за пропаганду відхилень від конституційних норм сім'ї, дитинства, материнства і батьківства: Проект Закону № 6327 від 19.11.2021. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73240.
2. The Editors of Encyclopaedia Britannica. Pedophilia | Definition & Facts | Britannica. *Encyclopedia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/topic/pedophilia> (date of access: 10.12.2024)..
3. ICD-10 Version: 2016. ICD-11. URL: <https://icd.who.int/browse10/2016/en#/F65.4> (date of access: 10.12.2024).
4. Модельний закон про захист дітей від інформації, яка шкодить їхнім здоров'ю та розвитку: Модель, Міжнародний документ СНД від 03.12.2009. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_m85/ed20091203#n55.
5. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 06.09.2012 № 5207-VI: станом на 30 трав. 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text> (дата звернення: 10.12.2024).
6. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 10.12.2024).
7. Висновки до законопроєкту № 6327 (Аналітичний центр ЮрФем) – Jurfem. *Jurfem*. URL: <https://jurfem.com.ua/vysnovky-6327-analytyks/> (дата звернення: 11.12.2024).
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 : станом на 1 серп. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 10.12.2024).

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ ЯК ДЖЕРЕЛО НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ

Чекіс Роман Ярославович

*аспірант факультету суспільних і прикладних наук,
Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»
ORCID: 0009-0006-9087-276X*

*Науковий керівник: Загурський Олександр Богданович
кандидат юридичних наук, доцент,
Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4036

На сьогоднішній день податки – це основна і одна з найдавніших економічних, фіскальних, правових, політичних і соціальних категорій, які виконують надзвичайно важливі функції як для економіки держави, так і для суспільства. Вони є зручним інструментом, який дозволяє органам державної влади досягати різноманітних цілей, а їх основною функцією є фіскальна функція (казначейство, доходи).

Незважаючи на те, що місцеве самоврядування функціонує в нашій країні вже понад три десятиліття, лише органи територіальні громади мають привілей збору місцевих податків. Надаючи їм ці джерела доходів, законодавець виконав вимоги, що містяться в них у Європейській хартії місцевого самоврядування, згідно з якою «органи місцевого самоврядування мають право в рамках національної економічної політики на власні адекватні фінансові ресурси, якими вони можуть вільно розпоряджатися в межах своїх повноважень. Обсяг фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування відповідає повноваженням, передбаченим конституцією або законом. Принаймні частина фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування формується за рахунок місцевих податків та зборів, розмір яких вони мають повноваження встановлювати в межах закону» [1].

Аналіз Конституції України показує, що до основних положень які регулюють нормативний зміст місцевих податків слід віднести: «народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування» (ст. 5); «в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування» (ст. 7); «виключно законами України встановлюються система оподаткування, податки і збори» (ст. 92); Кабінет Міністрів України забезпечує проведення податкової політики» (ст. 116) [2].

Відповідно до ст. 142 Конституції України, «матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме

майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах» [2].

Згідно ст. 143 Конституції України, «територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування управляють майном, що є в комунальній власності; затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку і контролюють їх виконання; затверджують бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контролюють їх виконання; встановлюють місцеві податки і збори відповідно до закону» [2].

До того ж, треба брати до уваги фактори, які впливають на об'єм надходжень до місцевого бюджету: домінуючий тип нерухомості, чисельність населення, щільність населення, рівень урбанізації. У сільських громадах переважають сільськогосподарські землі, ліси часто займають велику територію. У цих територіальних громадах основним джерелом місцевих податкових надходжень зазвичай є сільськогосподарський податок.

Сільськогосподарська нерухомість у містах майже не існує, але є багато будівель і землі, які використовуються для житлових цілей або для ведення несільськогосподарської підприємницької діяльності, а також інші об'єкти оподаткування податком на нерухоме майно. Слід підкреслити, що ставки податку на нерухомість значно вищі, ніж сільськогосподарського податку, що означає меншу роль місцевих податків у формуванні доходів сільських громад порівняно з містами.

Таким чином, місцеві податки та збори відіграють особливу роль у місцевій податковій системі. В Україні вибрано європейський напрямок розвитку, в процесі децентралізації успішно розвивається місцеве самоврядування, яке безпосередньо залежить від забезпечення коштами, які отримують від місцевих податків і зборів.

Література:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування: Міжнародний документ від 15.10.1985. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text.
2. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80>.

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

ВІДШКОДУВАННЯ МАТЕРІАЛЬНОЇ ШКОДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Борисов Іван Сергійович
здобувач вищої освіти II курсу,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: Аксютіна Анастасія Володимирівна
кандидат юридичних наук, юрисконсульт,
Донецький державний університет внутрішніх справ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4035

З початком повномасштабного вторгнення РФ все більше і більше громадян зазнають порушення своїх фундаментальних прав. Передусім порушується право на життя, право на безпечне довкілля, та право власності. Предметом нашого розгляду буде розгляд відшкодування матеріальної шкоди яке безпосередньо пов'язане із порушенням права власності.

Зобов'язання про відшкодування шкоди – це правовідношення, в силу якого одна сторона (потерпілий) має право вимагати відшкодування завданої шкоди, а інша сторона (боржник) зобов'язана відшкодувати завдану шкоду в повному розмірі [1].

Необхідно зазначити, що відшкодування шкоди, яка була нанесена військовими діями, здійснюється у два способи: контрибуція та репарація.

Контрибуція – вилучення майна або примусові платежі, які здійснюються державою – переможцем у війні.

Репарація – одна з форм матеріальної відповідальності, яка настає для суб'єкта міжнародного права за збитки, спричинені іншому суб'єкту міжнародного права в результаті правопорушення (до яких безпосередньо відноситься і війна). Характер і об'єм репарацій залежить від нанесених збитків.

Застосування контрибуцій чи репарацій можливе тільки після завершення війни, після того, як будуть підписані відповідні документи – Акт про капітуляцію або мирна угода. За відшкодування збитків та відновлення територій платить сторона, яка програла війну [2].

На сьогодні реалізація норм чинного законодавства щодо порядку відшкодування майнової шкоди можлива лише зі значними обмеженнями і з урахуванням специфіки на кожній стадії їх застосування.

Механізм відшкодування шкоди за зруйноване чи пошкоджене житло складається з наступних складових:

- * Подання заяви (подати заяву на компенсацію збитків можна дистанційно через додаток «Дія», в ЦНАПі (Центрі надання адміністративних послуг) або через нотаріуса)

- * Складання Акту обстеження майна спеціальною комісією (вона складається з представників місцевого самоврядування та військово-цивільної адміністрації).

- * Внесення даних до Реєстру знищеного та пошкодженого майна.

- * Компенсація.

Відшкодування шкоди є важливим інструментом захисту прав постраждалих осіб та забезпечення правопорядку в суспільстві. Подальше вдосконалення законодавства в цій сфері, а також більш чітке регулювання відшкодування моральної шкоди, створять умови для більш ефективного захисту прав та інтересів учасників цивільних правовідносин [3, с. 28].

Література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV // *Відомості Верховної Ради України*. 2003. – № 40-44 ст. 356.
2. Способи відшкодування шкоди URL: <https://prihodko.com.ua/poslugu/neruhomist-i-zemelne-pravo/vidshkoduvannya-shkody-zapodiyanoyi-vijnoyu/>
3. Щербаков О., Загрішева Н. Відшкодування шкоди відповідно до законодавства України. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання юридичної науки в умовах воєнного стану (Київ 8 жовтня 2024)*. С. 27-29.

ВИВЧЕННЯ ДОСВІДУ КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄС НА ПРЕДМЕТ ПОШУКУ ПОТЕНЦІАЛУ ДЛЯ УДОСКОНАЛЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ В СФЕРІ НАУКИ В УКРАЇНІ

Бортняк Катерина Василівна
доцент кафедри публічного та приватного права
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Таврійського національного інституту
імені В.І. Вернадського, м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-2135-3820

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4021

Задекларований шлях України до членства в ЄС вимагає перегляду реалізації державного управління в різних сферах суспільного буття з акцентом на уніфікацію окремих процедур із практикою ЄС. Сфера науки є тим особливим сегментом державно-управлінського впливу, який потребує найбільшого рівня стимулювання та фінансування з боку держави за умови її бажання бути конкурентною в цій сфері в глобальному вимірі. Саме тому важливо дослідити досвід найбільш прогресивних країн-членів ЄС в частині реалізації контрольної функції в сфері науки.

Одна з найбільш цікавих та близьких для України є модель державного управління в сфері науки у Франції, де провідним органом в реалізації державної політики виступає Національний центр наукових досліджень (далі – CNRS). CNRS є недержавною установою, яка реалізує державну політику в сфері науки та в цій частині є підзвітною Міністерству вищої освіти та наукових досліджень. CNRS перебуває під адміністративним наглядом Міністерства вищої освіти і наукових досліджень і така форма взаємодії є унікальною та надзвичайно дієвою за наступних підстав [1-4]:

по-перше, очільником CNRS є представник наукової спільноти, який призначається Радою Міністрів за поданням Міністра вищої освіти та наукових досліджень. При цьому, йому підпорядковуються одночасно і державні управління, що реалізують низку завдань із організаційно-правового, матеріально-технічного та інформаційно-аналітичного забезпечення CNRS; а також і науковці, які входять до відповідних наукових рад за кожним із перспективних науково-технічних напрямків;

по-друге, адміністративний персонал лише перевіряє, а не формує кошторис витрат на відповідні наукові дослідження чи фінансування окремих наукових програм, установ тощо;

по-третє, у випадку, якщо науково-технічна діяльність фінансується за рахунок приватного сектору, то адміністративний апарат CNRS перевіряє такі дослідження на предмет їх цінності для держави в цілому, і у випадку визначення їх стратегічної чи пріоритетної значимості таке фінансування заміщується на державне, а право власності на відповідні наукові результати набуває держава через пряме оформлення патентів.

Таким чином, управління в сфері науки у Франції відбувається шляхом поєднання власне наукового середовища із фахівцями в сфері публічного управління. В контексті проведення контрольних заходів такий синтез дає чітке розуміння самого змісту та цінності конкретних видів та напрямків наукової діяльності та створює відповідне базове підґрунтя для економічної оцінки результативності, а також доцільності державних витрат в тому обсязі, якому вони були здійснені. Такий досвід для України є цікавим та доцільним для імплементації особливо в частині здійснення власне контрольної-наглядової діяльності на предмет оцінки раціональності витрат та перспективності самих напрямків наукових досліджень.

Доволі великий інтерес представляє і досвід Фінляндії де управління в сфері науки здійснюється за функціональним підходом. Провідною інституцією є Рада з науково-технологічної політики, яка відповідає за стимулювання економічного поступу через впровадження новітніх розробок у промисловість та інші галузі. Національний фонд із питань досліджень і розвитку є незалежною державною інституцією та здійснює інвестування у прогресивні науково-технологічні проекти [1]. Національний фонд із питань досліджень і розвитку підпорядковується безпосередньо Президенту Фінляндії, хоча і звітує перед Парламентом; Рада з науково-технологічної політики – Уряду [5]. Але слід зазначити, що обидві інституції здійснюють контроль лише щодо обсягу та напрямків фінансування державних наукових досліджень. Натомість, основний тягар відповідальності за реалізацію контрольної-наглядових функцій держави в сфері науки покладається на Агентство з фінансування технологій та інновацій (далі – Tekes), яке є фактичним розпорядником державних коштів та контролером напрямків і повноти їх використання. Tekes входить до складу Міністерства зайнятості та економіки Фінляндії, і функціонує лише як фінансова агенція, а тому залучається для перетворення ідей на дослідницькій стадії в життєздатний бізнес і може поєднувати пряме безумовне фінансування з гарантованими Tekes

позиками за умови економічної доцільності остаточних результатів наукових досліджень. Тобто Tekes це інституція яка здійснює адміністрування фінансових ресурсів на потреби фінансування державних досліджень у формі державного замовлення, а також приватно-державних досліджень у формі державно-приватного партнерства.

Відповідним чином реалізується і контроль за цими процесами, оскільки від ефективності використання державних ресурсів на фінансування наукових досліджень напряму залежить подальша доля конкретних управлінців. Іншими словами, держава створила унікальний механізм перетворивши абсолютно приватну модель компанії з управління активами на державну фінансову агенцію, яка розпоряджається державними ресурсами у спосіб визначений на законодавчому рівні. Ця модель є втіленням аутсорсингу у сфері фінансового управління та інвестування, де делегування стосується виключно способу та методів управління, в тому числі і вибору напрямків інвестування державних коштів.

Унікальним в частині реалізації контрольної-наглядової діяльності в сфері науки є досвід Швеції. Основний акцент тут розміщено не в площині фінансування наукових досліджень, чим напряму займається система державних аудиторських та контрольних-ревізійних органів, при чому як на рівні національних, так і на рівні регіональних, та навіть за окремої участі агенцій, що фінансуються напряму за рахунок Наукового королівського товариства. Але державний контроль в сфері науки у Швеції, що реалізується Шведською дослідницькою радою (Vetenskapsrådet), яка є державною агенцією під керівництвом Міністерства освіти та досліджень, передбачає два основні напрямки: контроль за впровадженням результатів наукових досліджень, які фінансуються за рахунок державних коштів в суспільний побут та соціально-економічну сферу; контроль за етичною складовою наукових досліджень та результатів і обмеження щодо поширення таких результатів в приватному секторі.

Мова йде про те, що Шведська дослідницька рада (Vetenskapsrådet) є органом нагляду за використанням результатів наукових досліджень. Частково ця практика повторює практику США (в контексті недопущення поширення тих технологій, які представляють стратегічну цінність для держави); частково – практику Фінляндії в контексті суспільного призначення результатів наукових досліджень.

Шведська модель державного управління в сфері науки в цілому, має надзвичайну суспільну орієнтацію, а тому в усіх сферах публічного адміністрування головним завданням є спрощений доступ всіх без

виключення верств суспільства до технологій та інновацій. Тобто основна діяльність контролюючих структур, а вони представлені головним чином Шведською дослідницькою радою та її внутрішніми управліннями, при чому деякі з них, наприклад внутрішнього аудиту – формується напряму Міністерством освіти та досліджень, а звітує перед Парламентом та Урядом. Така адаптивна система є надзвичайно ефективною в контексті нестійкого середовища, яким є наукова сфера, швидкої зміни актуальних напрямків наукових досліджень та утилітарності отримуваних результатів.

Таким чином, для України доцільним передбачається імплементація досвіду Франції в частині поєднання в органах контролю в сфері науки фахівців власне з державного управління в означеній сфері, самих науковців та професійних аудиторів з метою більш глибокого та всеохоплюючого аналізу державних витрат з урахуванням розуміння реальних потреб та трендів розвитку науки. Досвід Фінляндії важливий з точки зору потреб інституційної трансформації системи контролю в сфері науки в Україні. Створення інституції схожої до Tekes суттєво підвищить утилітарність контрольної функції, ефективність та релевантність використання державних ресурсів на фінансування наукової сфери, рівень капіталізації результатів наукових досліджень. Адаптивність Шведської моделі реалізації контрольної-наглядової діяльності держав в сфері науки наразі є лише одним із орієнтирів подальших змін у вітчизняній системі державного управління в сфері науки, оскільки потребує впровадження надзвичайно великої кількості змін, які щоправда є потрібними та мають бути реалізовані а шляху до інтеграції в ЄС.

Література:

1. Кропивницький Р. Зарубіжний досвід державного регулювання науковою діяльністю. *Науковий вісник: Державне управління*. 2010. № 4 (6). С. 143-159.
2. Мельничук О. В. Державне регулювання наукової діяльності: зарубіжний досвід та можливості для України. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2021. № 24. С. 25-30.
3. CNRS governing bodies. URL: <https://www.cnrs.fr/en/le-cnrs/organisation> (date of access: 22.11.2024).
4. Innovation and R&D Incentives in Finland. URL: <https://scandicorp.com/innovation-and-rd-incentives-in-finland/> (date of access: 22.11.2024).
5. Organisational chart. URL: <https://www.vr.se/english/about-us/organisation.html> (date of access: 22.11.2024).

КОЛІЗІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ МІЖНАРОДНИХ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Ворник Сергій Олександрович
Хмельницький університет управління
та права ім. Леоніда Юзькова

Науковий керівник: Анікіна Галина Володимирівна
кандидат юридичних наук, доцент,
Хмельницький університет управління
та права ім. Леоніда Юзькова

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4044

На сучасному етапі розвитку правового регулювання трудових відносин з іноземним елементом виникає чергова необхідність оцінити ефективність застосування методологічних підходів з позицій національного трудового права та норм міжнародного приватного права України.

Безспірним є те, що через надзвичайно масштабні транскордонні переміщення робітників, інтернаціоналізацію виробництва, науково-технічний прогрес, активне використання інтернет-ресурсів, створення спільних підприємств тощо, міждержавна міграція характеризується залученням до неї значного числа осіб. В першу чергу це пов'язано з «дистанційним» виконанням трудових обов'язків, що продемонструвало значний потенціал виконання трудових обов'язків «он-лайн». При цьому абсолютно жодної практичної різниці між працею в умовах національного правового режиму чи пов'язаного з міжнародно-правовим регулюванням при цього не виникає.

В Україні питання міжнародного приватного трудового права досліджували А. С. Довгерт [2], О. В. Довжук [3], С. Н. Сергєєва [5], А. О. Гура [1] та інші. Водночас, оцінка сучасного стану проблематики на науково-теоретичному рівні не відбувалося. Правові проблеми міжнародного ринку праці залишаються винятково актуальними питаннями сьогодення.

Колізійні принципи у сфері міжнародних трудових відносин відіграють важливу роль у визначенні того, яке національне право буде застосовуватися до трудових відносин, якщо вони мають міжнародний характер. Це питання стає актуальним в умовах глобалізації, коли працівники часто працюють в іншій країні, ніж та, де вони проживають, або коли міжнародні компанії здійснюють діяльність у кількох країнах.

Колізійне право допомагає вирішити конфлікти правових норм різних держав [2, с. 14]. Основні колізійні принципи:

1. Принцип автономії волі сторін. Цей принцип передбачає, що сторони трудового договору мають право самостійно вибрати, яке національне законодавство буде застосовуватися до їхніх правовідносин. Вибір права зазвичай фіксується в договорі між працівником і роботодавцем. Однак свобода вибору не є абсолютною. Наприклад, якщо обране право створює менш сприятливі умови для працівника порівняно з мінімальними стандартами країни, де фактично виконується робота, може застосовуватися право цієї країни для захисту працівника.

2. Принцип найбільш тісного зв'язку. Коли сторони не визначили, яке право буде застосовуватися до трудових відносин, застосовується принцип найбільш тісного зв'язку. За цим принципом, правове регулювання трудових відносин здійснюється за законодавством тієї країни, з якою трудові відносини мають найбільш тісний зв'язок. Найбільш тісний зв'язок може бути з країною, де фактично виконується робота, де розташоване підприємство роботодавця, або з країною, де працівник постійно проживає.

3. Принцип місця виконання роботи. Цей принцип передбачає, що до трудових відносин застосовується право тієї країни, на території якої безпосередньо виконується робота. Наприклад, якщо працівник з України працює в Німеччині, то, як правило, застосовується німецьке трудове законодавство, навіть якщо контракт укладений з українською компанією. Проте, навіть у цьому випадку можуть бути виключення, наприклад, коли працівник тимчасово виконує роботу в іншій країні або в договорах передбачені інші умови.

4. Принцип імперативних норм. Цей принцип означає, що незалежно від вибору права сторони не можуть відмовитися від застосування імперативних (обов'язкових) норм країни, де робота фактично виконується. Такі норми зазвичай включають питання мінімальної заробітної плати, робочого часу, відпусток, соціального захисту і т.д. Таким чином, вибір права сторін не може порушувати основні трудові права, гарантовані національним законодавством країни виконання роботи.

5. Принцип захисту прав працівника. Враховуючи соціальну нерівність між працівником і роботодавцем, багато країн у своїх колізійних нормах передбачають пріоритет прав працівника. Це означає, що якщо вибране законодавство або застосоване за принципом найбільш тісного зв'язку право передбачає менш сприятливі умови для працівника, ніж національне право, яке може застосовуватися, то до трудових відносин може бути застосоване право, що забезпечує більший рівень захисту. Цей принцип спрямований на захист працівника як слабшої

сторони у трудових відносинах. Колізійне регулювання трудових відносин на міжнародному рівні

Колізійне регулювання у сфері трудових відносин здійснюється не тільки на основі національних законодавств, а й за допомогою міжнародних угод, конвенцій та інших правових документів. Одним із найбільш важливих міжнародних інструментів є Конвенції Міжнародної організації праці (МОП), які встановлюють основні стандарти у сфері праці [4].

- Римська конвенція 1980 року і Регламент Рим I: Це основні акти Європейського Союзу, які регулюють колізійні питання у трудових відносинах на території ЄС. Вони передбачають, що у разі відсутності вибору права застосовується право країни, де робота виконується, або країни, з якою трудові відносини мають найтісніший зв'язок.

- Конвенції МОП: МОП прийняла низку конвенцій, які регулюють питання трудових відносин, включаючи захист прав працівників-мігрантів, мінімальні стандарти праці, умови працевлаштування та соціального захисту. Ці конвенції служать важливими орієнтирами для національних судів і законодавців при розгляді міжнародних трудових спорів.

- Багатосторонні і двосторонні угоди: Багато країн укладають двосторонні або багатосторонні угоди, які регулюють питання трудової міграції та захисту прав працівників. Наприклад, Україна має такі угоди з країнами СНД та Європи, що полегшує визначення прав працівників, які працюють за кордоном.

Колізійні принципи у сфері міжнародних трудових відносин спрямовані на забезпечення правової визначеності та справедливості у відносинах між працівником і роботодавцем у міжнародному контексті. Вони дозволяють вирішувати конфлікти між різними національними правовими системами, забезпечуючи при цьому дотримання основних трудових прав, таких як право на гідну оплату праці, соціальну захищеність і захист від дискримінації. Колізійне право постійно еволюціонує, відповідаючи на виклики глобалізації, мобільності робочої сили та зміни в міжнародних правовідносинах.

З вищезначеного можна зробити висновки, що ефективне колізійне регулювання трудових відносин забезпечує правову визначеність та захист прав працівників у міжнародному контексті, сприяючи стабільності і справедливості на ринку праці. Актуальність цих питань зростає в умовах глобалізації та збільшення мобільності працівників, що потребує постійного вдосконалення міжнародного та національного правового регулювання.

Література:

1. Гура А. О. Зовнішня трудова міграція в Україні: сучасні тенденції та наслідки. Збірник наукових праць ХНПУ «Економіка». 2014. Вип. 4. С. 185-192.
2. Довгерт А. С. Правове регулювання міжнародних трудових відносин: навч. посібник. К.: НМК ВО, 1992. 248 с.
3. Довжук О. В. Правове регулювання міжнародних приватних трудових відносин на сучасному етапі (матеріально-правовий аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, 2006. 22 с.
4. Конвенція Міжнародної організації праці. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_036#Text (дата звернення: 13.12.2024)
5. Сергеева С. М. Нормативно-правове регулювання трудових відносин, ускладнених іноземним елементом. – автореферат дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеська національна юридична академія, Одеса, 2004. 22 с.

ДОПУСТИМІСТЬ І ДОСТОВІРНІСТЬ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Герасимчук Сергій Сергійович
кандидат юридичних наук, доцент,
кафедри публічного та приватного права,
Університет митної справи та фінансів

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4040

В умовах глобальної диджиталізації та стрімкого розвитку цифрових технологій виникає нагальна потреба у науковому дослідженні такого способу доказування як електронні докази. Через таку новітність електронних доказів як окремого засобу доказування існують проблеми в теорії та практиці їхнього застосування. Так, виділяють невизначеність та недовершеність чинного правового регулювання, складність розмежування з іншими засобами доказування через тривале сприятливе правове регулювання в минулому, суперечливість судової практики [1]. Відповідно до частини першої статті 100 Цивільного процесуального кодексу (далі – ЦПК України) електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (в тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та

звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема, на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в тому числі в мережі Інтернет) [2]. Відповідно до ЦПК України, критеріями оцінки доказів є належність (ст. 77 ЦПК України), допустимість (ст. 78 ЦПК України), достовірність (ст. 79 ЦПК України) та достатність (ст. 80 ЦПК України). **Допустимість** доказів регламентована ст. 78 ЦПК України. Ст. 78 ЦПК України дозволяє визначити недопустимими докази, отримані з порушенням порядку, встановленого законом [2]. Якщо звернутися до судової практики реалізації принципу допустимості то Верховний Суд у постанові від 27 листопада 2019 року визнав недопустимими доказами скріншоти з соцмереж, оскільки суд визнав неможливим з'ясувати, чи належать такі сторінки конкретній особі [3]. Згідно ст. 79 ЦПК України **достовірними** є докази, на підставі яких можна встановити дійсні обставини справи. Якщо надана інформація суперечить інформації, встановленій судом на основі інших доказів чи просто наявних обставин та фактів у справі, то такий доказ може бути визнано недостовірним. Так у Рішенні Приморського районного суду міста Одеси у справі № 522/6197/17 від 27.05.2019 суд не прийняв до уваги надані позивачем електронні докази, оскільки не було подано оригінали фотокарток при заявленому відповідачами сумніві, а надані копії мають ознаки коригування та не є ідентичними оригіналам [4]. Також Верховний Суд у постанові від 19 січня 2022 року сформулював свою позицію, де зазначається що роздруківка електронного листування не може вважатись електронним документом тобто не може вважатися доказом, бо не містить електронного підпису, який є обов'язковим реквізитом електронного документа, оскільки у такому разі неможливо ідентифікувати відправника повідомлення і зміст такого документа не захищений від внесення правок і викривлення [5]. Підсумовуючи необхідно зазначити, що критерії оцінки електронних доказів є важливими, адже від їх додержання залежить врахування судом таких доказів. Досі існують законодавчі прогалини у застосуванні критеріїв оцінки електронних доказів. Є складнощі у визнанні скріншоту як електронного доказу, проблеми неможливості посвідчення електронним підписом, питання посвідчення електронних копій електронних доказів та визнання достовірності копій, неможливість демонстрації оригіналів певних електронних доказів. Вирішення цих проблеми полягає у площині відповідного правового врегулювання.

Література:

1. Шевель Я. А. «Електронні докази в цивільному судочинстві: теорія та практика застосування. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1b6f6513-7878-4992-8fde-8338a0b60cc0/content>
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 31 груд. 2023 року. №1618. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>; (дата звернення: 12.12.2024).
3. Постанова Верховного Суду від 27 листопада 2019 року у цивільній справі № 667/266/15-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86207417> (дата звернення: 12.12.2024).
4. Рішення Приморського районного суду міста Одеси від 27 травня 2019 р. Справа № 522/6197/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/%2082251722> (дата звернення: 12.12.2024).
5. Постанова Верховного Суду від 19 січня 2022 року у цивільній справі № 202/2965/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102812416> (дата звернення: 12.12.2024)

ВІДЧУДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО І КОМУНАЛЬНОГО МАЙНА, СПОСОБИ ЙОГО ЗДІЙСНЕННЯ

*Конончук Богданна Ростиславівна
здобувачка освітнього ступеня бакалавра
юридичного факультету Хмельницького університету
управління та права імені Леоніда Юзькова*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4023

Відчуження державного та комунального майна є важливим аспектом управління цими видами власності. Цей процес передбачає можливість переходу права власності на об'єкт майна від держави або місцевої громади до іншої особи чи організації. Основними принципами володіння та використання державного та комунального майна є доцільність, економність, ефективність, а також неослаблення економічних засад місцевого самоврядування внаслідок операцій із майном. Тому цілком логічним зробити висновок, що органам місцевого самоврядування найкраще поступово нарощувати свою майнову масу, щоб стати економічно більш потужними і мати можливість підвищувати рівень життя громадян за рахунок такого майна [1, 136].

Отож, контроль процесу відчуження державного та комунального майна відбувається відповідно до передбачених у Постанові КМУ від 21.09.1998, №1482 «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності (з подальшими змінами) норм [2].

При цьому органи місцевого самоврядування повинні нести максимальну відповідальність за питання обігу майна, що належить їм, а при відчуженні майна, як правило, повинні використовуватися такі принципи: запобігання безоплатній експропріації (даруванню) майна суб'єктам недержавної форми власності; застосування, зазвичай, конкурсного методу відчуження майна; обов'язкова оцінка такого майна [3, 24].

З наведених вище норм вбачається, що враховуючи специфіку власності та враховуючи потенційний дохід від майна, набутого для використання, витрати на його утримання та інші економічні міркування, у кожному конкретному випадку державний орган, орган місцевого самоврядування може прийняти рішення про відчуження державного або комунального майна, яке перебуває у їх власності, або набути відповідне майно шляхом його приватизації.

Поняття приватизації міститься у статті 1 Закону України «Про приватизацію державного майна», згідно з якою вона є експропріацією державного майна та майна, що належить Автономній Республіці Крим, на користь фізичних та юридичних осіб, які можуть також купувати таку землю з метою підвищення соціально-економічної ефективності виробництва та залучення коштів для структурної розбудови економіки України [4].

Процес приватизації державних (комунальних) підприємств чи їх майна також описано в Господарському кодексі України. Відповідно до ч. 3 ст. 146 ГК України, приватизація державних (комунальних) підприємств чи їх майна здійснюється шляхом: купівлі-продажу об'єктів приватизації на аукціоні; викупу об'єктів приватизації [5].

Статтею 60 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» також встановлено, що органи місцевого самоврядування від імені та в інтересах територіальних громад відповідно до закону здійснюють *правомочності щодо володіння, користування та розпорядження об'єктами права комунальної власності, в тому числі* виконують усі майнові операції... Доцільність, порядок та умови відчуження об'єктів права комунальної власності визначаються відповідною радою. Доходи від відчуження об'єктів права комунальної власності зараховуються до

відповідних місцевих бюджетів і спрямовуються на фінансування заходів, передбачених бюджетами розвитку [6].

З наведеного можна зробити висновок, що відчуження комунального майна регулюється загальними положеннями законодавчих актів з питань приватизації, а сам процес відчуження державного та комунального майна є важливим аспектом управління цими видами власності. Цей процес дозволяє оптимізувати використання ресурсів та стимулювати економічний розвиток.

Відчуження майна може сприяти притоку інвестицій у економіку та створенню сприятливих умов для розвитку підприємництва. Приватизація та інші форми відчуження можуть стимулювати розвиток конкуренції та покращення якості продукції та послуг. Відчуження майна може стати джерелом додаткових фінансових ресурсів для бюджету держави або місцевих громад. Отримані в результаті продажу або приватизації кошти можуть бути спрямовані на розвиток інфраструктури, соціальні програми та інші потреби.

Література:

1. Алданов Ю. В. Приватизація державного майна як спеціальна підстава набуття права власності: дис. ... канд. юрид. наук., К., 2006. 296 с.
2. «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності», Постанова Кабінету Міністрів України від 21.09.1998, № 1482 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1482-98-%D0%BF#Text>
3. Фатєєва І. В. Форми права власності, І. В. Фатєєва, Вісник Академії правових наук України, 2009, № 3 (58), С. 145-154.
4. Про приватизацію державного майна. Закон України від 04.03.1992, № 2163, Відомості Верховної ради України, № 24, ст. 348 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19#Text>
5. Господарський кодекс України, Закон України № 436-IV від 16.01.2003, Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18-22 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
6. «Про місцеве самоврядування», Закон України, Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА В СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПРАВОСУДДЯ

Курганевич Олег Іванович

аспірант факультету суспільних і прикладних наук,

Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»

ORCID: 0009-0002-2064-9942

Науковий керівник: Бабецька Іванна Ярославівна

кандидат юридичних наук, доцент,

Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4030

Догматика цивільного процесуального права виділяє основні принципи цивільного процесу, причому в деяких дослідженнях іншим принципам надається статус принципів конструкції. «Відповідно до цього підходу основні принципи цивільного судочинства – це принципи, які спрямовують всю процесуальну діяльність суду та інших державних органів, а також сторін і учасників процесу на найкраще виконання завдань правосуддя у цивільних справах. Крім того, вони також називаються керівними ідеями або основними положеннями цивільного судочинства, вираженими в нормах процесуального права, що стосуються всього цивільного процесу і вказують на способи і шляхи досягнення його цілей (функцій); керівні принципи поведінки впливають із принципів політичної, соціальної та економічної системи даної країни» [1].

Конструктивні принципи, з іншого боку, визначають низку принципів, які стосуються окремих інституцій чи стадій цивільного судочинства або техніки ведення та організації провадження та його безперебійного перебігу, але які не можна вважати основними принципами.

У сучасній доктрині цивільного процесуального права існують різні підходи щодо класифікацій міжнародних стандартів. На думку В. Д. Бринцева, «міжнародні стандарти поділяються на: 1) загальні (щодо державного устрою, прав людини та матеріального права); 2) процесуальні (стандарти адміністративного, господарського, цивільного, кримінального судових процесів); 3) стандарти судоустрою» [2, с. 220].

Разом з тим, О. В. Саленко «класифікує міжнародні стандарти за такими ознаками: 1) за змістом і способом закріплення – цілі, принципи, норми; 2) за сферою дії – універсальні, регіональні, партикулярні; 3) за юридичною силою – імперативні, диспозитивні; 4) за функціями в механізмі міжнародно-правового регулювання – матеріальні та

процесуальні; 5) за способом творення та формою втілення – звичаєві, договірні та такі, що містяться в рішеннях міжнародних організацій» [3, с. 264].

Відповідно до Рекомендації № R (84) 5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо принципів цивільного судочинства, спрямованих на вдосконалення функціонування правосуддя, ухваленої Комітетом Міністрів Ради Європи на 367 засіданні заступників міністрів 28 лютого 1984 року, «судове провадження зазвичай має складатися з не більш ніж двох судових засідань: перше засідання може бути попереднім слуханням підготовчого характеру, а в ході другого засідання можуть представлятися докази, заслуховуватись аргументи сторін і, якщо це можливо, виноситись рішення. Суд має вживати заходів для того, щоб всі дії, необхідні для проведення другого засідання, проводилися вчасно і щоб затримки в принципі не дозволялися, окрім випадків виникнення нових фактів або за інших виняткових і важливих обставин» [4].

До того ж, «до будь-якої сторони мають застосовуватися санкції, якщо вона, отримавши відповідне повідомлення від суду, не вдається до процесуальних дій у строки, встановлені законом або судом. Залежно від обставин такі санкції можуть включати позбавлення права на процесуальну дію, відшкодування завданих збитків чи витрат, накладення штрафу і відмову від розгляду справи. Суд має бути в змозі викликати свідків і накладати відповідні санкції (штрафи, відшкодування збитків тощо) в разі неявки свідків без поважних причин. За відсутності свідка суд має вирішити, чи слухання має продовжуватися без заслуховування його свідчень» [4].

Таким чином, можна стверджувати про те, що обговорювані критерії якості принципів цивільного судочинства правосуддя: швидкість, ефективність та результативність, слід розуміти як належну форму реалізації права громадян на правосуддя, які відіграють важливу роль у формуванні стандартів сучасних судових процедур. Ефективність і дієвість процесуальних дій, які здійснюються в контексті цивільного судочинства становлять конституційно охоронювані цінності та є важливим елементом громадського суспільства.

Література:

1. Z. Resich, J. Lapierre, T. Misiuk-Jodłowska. Postępowanie cywilne Warszawa, 2000. 240 s.
2. Бринцев В. Д. Стандарти правової держави: втілення у національну модель організаційного забезпечення судової влади : монографія. Харків : Право, 2010. 464 с.
3. Саленко О. В. Міжнародні стандарти у сфері судоустрою та статусу суддів, їх зміст і класифікація. Национальный юридический журнал:

теория и практика: научно-практическое правовое издание. 2014. № 3. С. 263-269.

4. Щодо принципів цивільного судочинства, спрямованих на вдосконалення функціонування правосуддя: Рекомендація № R (84) 5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам, ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи на 367 засіданні заступників міністрів 28 лютого 1984 року. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_84_5_1984_02_28.pdf

ТРУДОВІ ДОГОВОРИ З ВІДКЛАДАЛЬНИМИ УМОВАМИ: ПРОБЛЕМИ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ТА ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ

Набок Валерія Дмитрівна

студентка кафедри юстиції

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4031

Вступ. При укладенні трудового договору сторони мають право самостійно встановлювати терміни існування юридичних відносин. Це можна зробити різними способами, встановивши строк або відкладальну чи скасувальну обставину. У залежності від настання визначеної угодою умови чи обставини впорядкування сторонами динаміки трудових відносин дозволяє висвітлити певні специфічні інтереси і стимулювати ефективність праці.

На перший погляд, такий інструмент виглядає як інноваційний, оскільки дозволяє сторонам укласти договір, при цьому заздалегідь встановлюючи умови для набуття чинності. Проте враховуючи недостатню базу теоретичних досліджень стосовно даної проблематики, в реальності породжуються неточності та помилки в законотворенні, судовій практиці, а також при укладенні трудових договорів.

Проблематика трудових договорів з відкладальними умовами. Зміст зобов'язання, зокрема договірного, можна розглядати за допомогою відомої тріади: *dare, facere, praestare* (*dare* – передача права власності на певну річ від однієї особи іншій; *facere* – виконання конкретних дій чи утримання від певних дій; *praestare* – надання речі у тимчасове користування чи надання певних послуг). Сутність зобов'язання (договору) полягає у визначенні відповідних прав і обов'язків сторін: якщо

сторони узгоджують вчинення певних дій, друга сторона має право на їх виконання, а перша повинна їх виконати.

Змісту договору містить такі три елементи: істотні (необхідні), звичайні та випадкові.

Істотні елементи договору – це такі елементи, без яких договір взагалі не міг бути укладений.

Проте, договір також міг містити елементи, відсутність яких не впливала на його юридичну чинність. Як приклад, у трудовому договорі може бути вказано, що умовно встановлений робочий час з 9:00 до 18:00 з понеділка по п'ятницю. Ця умова стосується багатьох працівників і є стандартною для більшості офісних робіт. Проте це не є обов'язковою умовою. Такі елементи міста договору називають звичайними. Окрім цього, сторони могли додати до договору елементи, які не були обов'язковими чи звичайними, такі як певні умови чи строки, вони називалися випадковими.

У приватному праві термін "умова" має два різних значення. Як чинник дійсності договору умова відрізняється від умови як випадкового елемента в договорі.

Умова, що включається в договір як випадковий елемент, залежить від бажання сторін та вказується у договорі як умова, яка стає чинною лише за умови настання певної угодою події. На момент укладання договору неможливо передбачити, чи відбудеться ця подія чи ні. Якщо подія настане, то договір набуває чинності або припиняється. Якщо чинність договору залежить від цієї події, то така умова відома як відкладальна або суспензивна (ст. 212 ЦКУ). Прикладом відкладальної умови у трудовому договорі може бути умова про набуття працівником певної кваліфікації або закінчення навчального курсу. Наприклад, умова може бути сформульована так: "Цей трудовий договір набуває чинності з моменту отримання працівником диплому про закінчення вищого навчального закладу зі спеціальності, пов'язаної із займаною посадою". У цьому випадку, доки працівник не отримає відповідну кваліфікацію (диплом), трудовий договір не набуде чинності.

Умову слід відрізнити від строку договору, оскільки це різні правові концепції, які призводять до значних труднощів як для учасників відносин, так і для суб'єктів правозастосування. Закінчення строку, яке спричиняє певні правові наслідки, пов'язане з подією, яка характеризується необхідністю. У трудовому праві необхідність події означає, крім традиційного філософського розуміння, також усвідомлення та оцінку сторонами певної обставини як необхідної чи випадкової [1, с. 373]. Навпаки, для умови суттєвою характеристикою є її випадковість у виникненні.

Умова – юридичний факт, настання якого змінює правовий статус осіб відповідно до укладеного правочину. Слід підкреслити, що не сам правочин (договір), а правовідносини, на які він впливає, зазнають змін в разі виникнення умови. З цього погляду, традиційно (від часів Стародавнього Риму), розрізняють відкладальні (суспензивні) та скасувальні (резолютивні) умови [2, с. 380].

У законодавстві, а саме у ч. 3 ст. 21 КЗпП, виділяють особливу форму трудового договору, а саме контракт, в якому строк його дії, права, обов'язки і відповідальність сторін (в тому числі матеріальна), умови матеріального забезпечення та організації праці працівника, умови розірвання договору, в тому числі дострокового, можуть встановлюватися угодою сторін. Це норма дозволяє стверджувати, що сторони можуть передбачити в трудовому контракті відкладальну умову секундарного правовідношення, згідно з яким управнена сторона може припинити трудові правовідносини власним волевиявленням [3, с. 63]. У п. 8 ч. 1 ст. 36 КЗпП встановлено, що підставами припинення трудового договору є підстави, передбачені трудовим договором з нефіксованим робочим часом, контрактом.

Так, якщо стаття 21 Кодексу законів про працю України дозволяє включати в трудовий контракт умови розірвання договору, а стаття 36 передбачає можливість визначення підстав припинення трудового договору в контракті, виникає очевидна нормативна невідповідність між цими статтями. Літературна позиція, яка розглядає припинення трудового договору як ширше поняття, що включає його розірвання, додатково підтверджує цю невідповідність [4, с. 255]. Це може призвести до непорозумінь та непрозорості в практичному застосуванні законодавства.

Згідно з положенням статті 36 Кодексу законів про працю України, у трудовому контракті можна включити відкладальну умову, оскільки вона відповідає визначенню "підстави припинення трудового договору". Проте, відповідно до ч. 3 ст. 21 КЗпП відкладальна умова трудового договору не є умовою розірвання договору, а тому і припинити трудові відносини не можна. Після настання відкладальної умови виникає право на розірвання договору, що може мати як наслідок припинення трудових відносин.

З огляду на цю нормативну невідповідність, можливо, буде корисною ініціатива зі зміни чи уточнення законодавства для вирішення цього конфлікту між статтею 21 та статтею 36 Кодексу законів про працю України. Це допоможе уникнути непорозумінь та забезпечити однозначність і стабільність у сфері трудових відносин.

Також варто сказати про так звані «угоди нуль годин», або ж трудові договори з нефіксованим робочим часом. За такими угодами, працівник має виконувати певну роботу за необхідності (за викликом роботодавця)

[5, с. 129]. Відповідно до ч. 2 ст. 21-1 КЗпП роботодавець самостійно визначає необхідність та час залучення працівника до роботи, обсяг роботи та в передбачений трудовим договором строк погоджує з працівником режим роботи та тривалість робочого часу, необхідного для виконання відповідної роботи. Виходячи з вищесказаного, працівник залежатиме повністю від рішення та волі роботодавця [3, с. 65]. А отже, в цьому контексті можна стверджувати, що існує відкладальна потестативна умова трудового договору з боку роботодавця.

Висновки. У висновку слід зазначити, що зміст зобов'язань у договірних відносинах може бути аналізований через призму трьох основних аспектів: *dare* (передача прав власності), *facere* (виконання конкретних дій чи утримання від певних дій) і *praestare* (надання речі у тимчасове користування чи надання послуг). Зміст договору включає істотні (необхідні), звичайні та випадкові елементи. Істотні елементи – це невід'ємні частини договору, без яких він не може існувати.

Договір може також містити звичайні елементи, які не впливають на його юридичну чинність, та випадкові елементи, які стають чинними лише за умови настання певної події. Умова як випадковий елемент відрізняється від умови як фактора дійсності договору. У контексті трудових відносин виникає нормативна невідповідність між можливістю включення в трудовий контракт відкладальних умов і підставами припинення трудового договору. Ця протиріччя може стати причиною непорозумінь та непрозорості в практичному застосуванні законодавства.

З огляду на це, рекомендується внести зміни до законодавства для усунення цієї невідповідності та забезпечення ясності та стабільності у сфері трудових відносин. Також важливо звернути увагу на такі питання, як угоди з нефіксованим робочим часом, де працівники можуть бути підпорядковані рішенням роботодавця щодо робочого часу. Подібні аспекти вимагають детального вивчення та можливої нормативної регламентації для забезпечення справедливих і стабільних умов праці для всіх сторін відносин.

Список використаних джерел:

1. Вавженчук С. Я., Мидель А. М. Окремі проблеми відмежування юридичного факту, що вказує на строк трудового договору, від відкладальної чи скасувальної обставини. *Актуальні проблеми трудового законодавства, законодавства про державну службу та службу в правоохоронних органах* : матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції, 16 листопада 2018 р., Харків: Харків. Нац. ун-т. внутр. Справ, 2018. С. 370-373.

2. Підпригора О. А., Харитонов Є. О. Римське право: підруч. 2-ге вид. Київ: Юрінком Інтер, 2009. 528 с.
3. Вавженчук С. Я., Мидель А. М. Деякі проблеми розуміння відкладальних та скасувальних умов трудового договору: *Підприємництво, господарство і право* №1. 2019. С. 61-65.
4. Трудове право : підручник / О. М. Ярошенко та ін. Харків: Право, 2017. 560 с.
5. Свічкарьова Я. Робота за викликом: договір «нуль годин». *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Право.* 2014. № 1137, вип. 18. С. 127-134.

ПРОБЛЕМАТИКА ПРЕДСТАВНИЦТВА ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ ПРОКУРОРОМ У ЗЕМЕЛЬНИХ СПОРАХ

*Хоменко Валерія Вікторівна
студентка кафедри юстиції 2 року навчання
другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Навчально-наукового інституту права
Національного університету імені Тараса Шевченка*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4032

Вступ. На конституційному рівні закладено функцію представництва органами прокуратури інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначений чинним законодавством (стаття 131-1 Конституції України) [1]. Таке положення дещо згодом відобразилось у статті 23 Закону України «Про прокуратуру» [2] та статті 56 Цивільного процесуального кодексу [3], де чітко регламентовано право прокурора звертатися до суду в інтересах держави у разі порушення або ж загрози порушення інтересів самої держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або ж неналежним чином здійснює відповідний орган влади чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу. Насправді, декларування такого повноваження свідчить про об'єктивну необхідність з огляду на важливість захисту інтересів держави у земельних правовідносинах, адже земля становить основне національне багатство, що перебуває під особливою охороною держави.

Проблематика представництва інтересів держави прокурором у земельних спорах. Звичайно, той прокурор, який звертається до суду в інтересах держави, в позовній заяві обов'язково повинен обґрунтувати порушення інтересів держави, необхідність їх захисту, визначені чинним законодавством підстави для звернення до суду прокурора, а також зазначає орган, який уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах (ч. 4 ст. 56 ЦПК), однак, насправді, не всілякі дії є порушенням інтересів держави.

Поняття порушених інтересів держави є досить широким та оціночним, тож потребує конкретизації. Так, у рішенні Конституційного Суду України від 08.04.1999 № 3-рп/99 [4] зазначено, що суд, не пов'язуючи поняття з конкретними нормами, які підлягають тлумаченню, вказує, що державні інтереси закріплюються як нормами Конституції України, так і нормами інших правових актів. Інтереси держави значно відрізняються від інтересів інших учасників суспільних відносин. В їх сутності завжди є потреба у здійсненні загальнодержавних дій, програм, спрямованих за захист суверенітету, територіальної цілісності, державного кордону України, гарантування її державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, в тому числі і охорону землі як національного багатства, захист прав усіх суб'єктів права власності та господарювання тощо.

Згідно з п. 2 Рекомендації Res (2012) 11 Комітету міністрів Ради Європи державним - учасникам «Про роль публічних обвинувачів поза системою кримінальної юстиції» [5], прийнятої 19.09.2012 на 1151-му засіданні заступників міністрів, якщо національна правова система надає публічним обвинувачам певні обов'язки та повноваження поза системою кримінальної юстиції, їх місія полягає у тому, щоб представляти загальні та публічні інтереси, захищати права людини й основоположні свободи та забезпечувати верховенство права. Тобто, тут прокуратура має виконувати роль захисту суб'єкта, який ймовірно, не в змозі самотійно захищати свої інтереси, або в тих випадках, коли відповідним правопорушенням зачіпаються інтереси великої кількості громадян, або у випадках, коли потрібно захистити інтереси держави.

Зачіпаючи земельні відносини, необхідно зазначити, що земельні ділянки повинні надаватись у власність чи користування тільки відповідно до порядку, встановленого чинним законодавством. Однак, наразі найбільш гострими проблемами серед земельних спорів є спори щодо незаконної державної реєстрації права власності на неіснуюче нерухоме майно на тій чи іншій земельній ділянці, самозайняття земельної ділянки,

яка знаходиться у віданні держави та здійснення самочинного будівництва на таких земельних ділянках.

У таких випадках держава позбавлена виключного права самостійно вирішувати питання щодо вільного, на власний розсуд використання власних земельних ділянок і належного виключно їй права приймати рішення щодо визначення цільового призначення земельних ділянок комунальної власності та створення передумов для її забудови, адже сама держава такого права у відповідності до вимог чинного земельного та містобудівного законодавства будь-яким особам не надавала. Саме тому представництво прокурором інтересів держави у наведених випадках повинно бути аксіомою при відсутності жодних дій держави щодо поновлення такого інтересу.

Оскільки головним розпорядником нерухомого майна від імені територіальної громади міста Києва є уповноважений орган – Київська міська рада, вона, як власник, зобов'язана вживати заходи щодо сумлінного та добросовісного управління довіреним їй комунальним майном, забезпечувати його ефективне використання, контролювати стан збереження, а у випадку порушення іншими особами права власності територіальної громади – невідкладно реагувати. Однак, у випадку невиконання функцій власника щодо спірних ділянок, ігнорування та несвоєчасності встановлення факту, наприклад, незаконної реєстрації права власності на неіснуюче нерухоме майно, що у свою чергу призвело до незаконного формування під таке майно земельних ділянок та їх подальшої реєстрації в Державному земельному кадастрі, чим порушуються права та охоронювані інтереси держави в особі територіальної громади міста Києва, у процес включається прокуратура.

Верховний Суд у постанові від 13.03.2018 у справі № 911/620/17 дійшов висновку, що у правовідносинах, що стосуються прав та економічних інтересів територіальної громади, інтереси держави та позивача – місцевої ради, яка представляє відповідну територіальну громаду та здійснює від її імені та в її інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, повністю збігаються. У свою чергу, порушення прав територіальної громади беззаперечно свідчить про порушення державних інтересів, оскільки таке порушення суперечить конституційному обов'язку держави щодо забезпечення прав людини та гарантування належного функціонування місцевого самоврядування, ослаблює економічні основи місцевого самоврядування, що потребує реагування у межах наданої Конституцією України компетенції [6].

В постанові Великої Палати Верховного Суду від 26.05.2020 №912/2385/18 [7] викладена позиція щодо невжиття протягом розумного строку заходів реагування уповноваженим органом на порушення інтересів держави після повідомлення про наявність порушень інтересів держави (такі дії кваліфікуються як бездіяльність), що у свою чергу є підставою для звернення прокурора до суду.

Тому в контексті земельних спорів необхідність пред'явлення прокурорами позовів, зокрема, щодо усунення перешкод у користуванні та розпорядженні земельною ділянкою шляхом скасування державної реєстрації такої ділянки беззаперечно становить державний інтерес, який розкривається крізь призму законного та ефективного використання об'єктів, що є комунальною власністю задля задоволення суспільної потреби у функціонуванні місцевого самоврядування та суспільний інтерес, оскільки стосується суспільно значущих правовідносин, а саме – відновлення становища, яке існувало до порушення права власності Українського народу на землю, захист такого права шляхом скасування державної реєстрації земельної ділянки.

Висновки. Наразі роль прокурора в контексті виконання функції представництва інтересів держави у суді є досить актуальною з огляду на цілий масив порушень земельного законодавства недобросовісними громадянами, адже земля становить собою особливу цінність, а саме законодавство встановлює їх особливий порядок охорони (зокрема, це стосується земель оборонної сфери, водного фонду, лісогосподарського, оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного призначення тощо).

А наявність спеціальних вимог для представництва інтересів держави прокурором продиктовано тим, що перед здійсненням даної функції прокурор повинен детально обґрунтувати в чому полягає порушення інтересів держави, визначити необхідність їх захисту, аргументовано навести визначені законом підстави для звернення до суду прокурора. Тільки тоді, коли захист законних інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу, прокурор може здійснювати таке представництво.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: станом на 09 грудня 2024 р. / документ 254к/96-ВР, Відомості Верховної Ради (ВВР) від 28.06.1996, № 30, ст. 141.
2. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 / документ 1697-VII, Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 2-3, ст. 12.

3. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004, документ 1618-IV, 2004, Відомості Верховної Ради (ВВР) 2004, № 40-41, 42, ст. 492.
4. Конституційний Суд України: Рішення / у справі за конституційними поданнями Вищого арбітражного суду України та Генеральної прокуратури України щодо офіційного тлумачення положень статті 2 Арбітражного процесуального кодексу України (справа про представництво прокуратурою України інтересів держави в арбітражному суді) від 08.04.1999 № 3-рп/99.
5. Рекомендації: Рес (2012) 11 / Комітету міністрів Ради Європи державним - учасникам «Про роль публічних обвинувачів поза системою кримінальної юстиції» від 19.09.2012.
6. Верховний суд: Постанова / від 13.03.2018 у справі № 911/620/17.
7. Велика Палата Верховного Суду: Постанова / від 26.05.2020 № 912/2385/18.

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.
Медичне право. Судові та правоохоронні органи. Адвокатура**

**УСНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО КРИМІНАЛЬНЕ
ПРАВОПОРУШЕННЯ**

*Максимюк Наталія Іванівна
аспірантка кафедри кримінального процесу і
криміналістики Львівського національного
університету імені Івана Франка, м. Львів*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4024

Заява, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення являє собою передумову для початку досудового розслідування та покладає початок майбутньому кримінальному провадженню. Так, у ч. 1 ст. 214 КПК України вказано: «Слідчий, дізнавач, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань, розпочати розслідування та через 24 години з моменту внесення таких відомостей надати заявнику витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань» [1].

Законодавець, безпосередньо, у даному приписі не уточнює у якій формі має здійснюватися повідомлення чи заява про вчинене кримінальне правопорушення. Однак, у Наказі Генерального прокурора «Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення» від 30.06.2020 року закріплено, що усні заяви заносяться слідчим, дізнавачем (уповноваженою особою іншого підрозділу) або прокурором до протоколу, який підписується заявником [2]. Відповідно засада усності поширюється на початок досудового розслідування і проявляється вже під час прийняття заяв та повідомлень про вчинене кримінальне правопорушення. Можливість здійснювати заяви про кримінальне правопорушення усно передбачена у «Інструкції про порядок приймання, реєстрації та розгляду в Службі безпеки України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення», що затверджена Наказом Центрального управління Служби безпеки України від 16.11.2012 №515, де вказано, що заява про кримінальне правопорушення – це усна чи письмова заява або повідомлення особи, державного органу, органу місцевого

самоврядування, підприємства, установи, організації, рапорт слідчого про обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення. У разі якщо заявник обрав усну форму заяви, то Інструкцією передбачається внесення запису до протоколу, який скріплюється особистим підписом заявника [3]. При цьому незалежно від обраної форми, відомості про кримінальне правопорушення, викладені у заяві, повідомленні чи виявлені з іншого джерела, повинні відповідати вимогам п. 4 ч. 5 ст. 214 КПК, зокрема мати короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення [4, с. 49]. До аналогічного висновку, щодо можливості подання усних заяв, прийшов Верховний Суд у справі №233/1006/20, в якій захисник намагався довести, що всі докази отримані під час досудового розслідування є недопустимими, оскільки потерпіла не подавала письмову заяву про вчинення кримінального правопорушення. Верховний Суд наголосив, на необхідності дотримання вимог ч. 4 ст. 214 КПК України, а саме вимоги, що покладається на уповноважену особу, прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення. Відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається. Згідно матеріалів справи того ж дня усну заяву про вчинення кримінального правопорушення було зареєстровано, присвоєно номер кримінального провадження та розпочато досудове розслідування. Крім того, факт свого звернення з усною заявою потерпіла підтверджувала під час розгляду справи у суді першої інстанції. За результатами касаційного розгляду, Верховний Суд вказав на відсутність процесуальних порушень [5].

Незважаючи на усну форму заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, особа, що його здійснює під підпис попереджається про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину, передбачену ст. 383 КК України, окрім ситуацій надходження заяви або повідомлення засобами зв'язку, в тому числі й телефонним [4, с. 52]. Така вимога пов'язана зі складністю ідентифікації особи та її вільного волевиявлення щодо рішення повідомити про злочин.

Враховуючи, судову практику та положення підзаконних нормативно-правових актів, що закріплюють поширення дії засади усності на початок досудового розслідування, було б доречним закріпити безпосередньо, в межах статті 214 КПК України, можливість усних заяв та повідомлень про вчинення кримінального правопорушення. Це врегулювало б питання дотримання процесуальних вимог під час прийняття уповноваженою особою усних заяв, а гарантією дотримання прав учасників провадження, в такому випадку було б протоколювання усної заяви посадовою особою і надання заявнику можливості з нею ознайомитись і підписати.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 23.11.2024)
2. Про затвердження «Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення»: Наказ Генерального Прокурора №298 від 30.06.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text>
3. Інструкція про порядок приймання, реєстрації та розгляду в Службі безпеки України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення: Наказ Центрального управління Служби безпеки України №515 від 16.11.2012: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2022-12>
4. Досудове розслідування: навч. посібник / Р. І. Благута, А.-М. Ю. Ангеленюк, Ю. В. Гуцуляк та ін.; за заг. ред. Ю. А. Комісарчук та А. Я. Хитри. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 600 с.
5. Постанова Другої судової палати ККС ВС у справі №233/1006/20 від 13.07.2021 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98327462>

АКСІОЛОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ПРЕЗУМПЦІЇ НЕВИНУВАТОСТІ

Мельник Оксана Вікторівна
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ
ORCID: 0000-0003-1805-830X

Миколаєнко Наталія Василівна
здобувач ступеня вищої освіти магістр
Навчально-наукового інституту заочного
та дистанційного навчання
Національної академії внутрішніх справ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4016

Презумпція невинуватості є фундаментальним принципом кримінального права, згідно з яким кожна особа вважається невинною у вчиненні злочину, поки її винність не буде доведена в судовому порядку. Цей принцип є основою справедливого судочинства та гарантує захист прав людини в кримінальному процесі. Конституція України в змісті ст. 62 прямо закріплює принцип презумпції невинуватості,

стверджуючи, що особа вважається невинуватою, поки її вину не буде доведено в установленому законом порядку [1] та поводження з особою під час досудового розслідування має бути як з невинуватою [2].

Проблемні питання презумпції невинуватості: - медіа та публічність: Одним із серйозних викликів є вплив медіа на громадську думку про винуватість чи невинуватість особи. Часто в публічному просторі розповсюджуються неперевірені факти, що може вплинути на справедливість процесу та права підозрюваного; - передчасне засудження: нерідко виникають випадки, коли до винесення судового вироку підозрюваний вже оголошується винним через публічні заяви або рішення органів слідства, що порушує принцип презумпції невинуватості; - зловживання запобіжними заходами всупереч принципу презумпції невинуватості.

Верховний Суд України в низці своїх рішень підкреслює важливість дотримання презумпції невинуватості на всіх етапах кримінального процесу. Він зазначає, що кожна особа повинна користуватися всіма правами на захист, і ці права не повинні бути обмежені до винесення обвинувального вироку. Верховний Суд наголосив, що будь-які дії слідства чи прокурора, які сприяють створенню враження, що особа винна до винесення судом вироку, порушують принцип презумпції невинуватості [3].

Водночас Європейський суд з прав людини наголосив, що презумпція невинуватості, закріплена в пункті 2 статті 6 Конвенції, є одним з елементів справедливого кримінального провадження, передбаченого пунктом 1. Стаття 6 § 2 Конвенції забороняє передчасне висловлення думки судом про винуватість особи, «обвинуваченої у вчиненні кримінального правопорушення», до того, як це буде доведено відповідно до закону. Вона також стосується заяв, зроблених іншими державними посадовцями щодо триваючих (незавершених) кримінальних розслідувань, які спонукають громадськість вважати підозрюваного винним та впливають на оцінку фактів компетентним судовим органом [4].

Вдосконалення законодавства щодо презумпції невинуватості є важливим кроком для забезпечення прав людини та підвищення ефективності кримінального правосуддя. Важливо звернути увагу на: те, що: часто презумпція невинуватості порушується на етапі досудового розслідування або публічних заяв про кримінальне правопорушення; регулювання медіа-покриття справ, пов'язаних із кримінальними провадженнями; інформаційна прозорість та доступність судових процесів тощо. Водночас покращення доступу до судових процесів для

громадськості та представників правозахисних організацій призведе до прозорості і дозволить уникнути спроб маніпулювати результатами справ.

Також досліджено поняття презумпції невинуватості. Ряд авторів зазначають, що існують розбіжності між правовою презумпцією та принципом. Вони вказують, що правова презумпція являє собою логічне правило, а принцип є певною системою норм. Інші науковці не бачать різких відмінностей та використовують ці терміни як синонімічні. Оскільки загальноправові презумпції діють в усіх галузях права, вони перетворилися в принципові положення права. До загальноправових презумпцій відноситься презумпція добропорядності громадян, яка в свою чергу, знаходить своє відображення в кримінальному процесі, де має вигляд презумпції невинуватості. Остання виокремлюється серед правових презумпцій та має характер кримінально-процесуального принципу [5, с. 13].

Вдосконалення законодавства в сфері презумпції невинуватості є важливим для забезпечення справедливого кримінального правосуддя, при чому реалізація моральних засад вкрай важлива. Удосконалення процесуальних норм, посилення контролю за медіа та представниками правоохоронних органів, а також створення більш ефективних механізмів правового захисту підозрюваних дозволять забезпечити не лише належну охорону прав людини, але й підвищити рівень довіри до системи правосуддя в цілому.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
3. Постанова Верховного Суду щодо порушення засад презумпції невинуватості та можливості особи оскаржити вирок, який стосується її прав, свобод та інтересів. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/625209/>.
4. Європейська конвенція з прав людини від 01.01.1990 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
5. Мельник О. В. Моральні засади доказування у досудових стадіях кримінального процесу України : дис. канд. юрид. наук :12.00.09. Київ, 2006. 286 с.

ПРАКТИКА ЄСПЛ ТА НАУКА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

*Суржик Юрій Валерійович
аспірант кафедри кримінально-правової
політики та кримінального права,
Навчально-науковий інститут права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4029

Зазначимо що з часу ратифікації Україною Європейської Конвенції прав людини та основоположних прав свобод та відповідно людини, Україна прагне до покращення своєї правової системи у відповідність до європейських стандартів прав людини, що потребує ґрунтовного вивчення практики ЄСПЛ та внесення змін до законодавства, практики національних судів.

Вивчення цих питань для сфери кримінального права є досить важливими, адже саме кримінальне право містить нормативні які найбільш суттєво обмежують права людини. Виходячи з цього, метою нашої розвідки є характеристика векторів впливу практики ЄСПЛ на науку кримінального права в Україні. Одним із основних теоретичних проблем в цьому напрямку є визнання практики ЄСПЛ джерелом кримінального права, що більшою мірою залежить від того, яку концепції підтримує вчений моно- чи багатоджерельності кримінального права України, та її юридичної природи.

Варто визначити, що враховуючи положення ЗУ «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» та принципи діяльності сучасної конституційної держави, практика ЄСПЛ, безперечно має визнаватись джерелом кримінального права. Іншим питанням цієї проблеми, є визначення юридичної природи практики Суду.

Так, серед науковців досі не згасають дискусії щодо сутності практики ЄСПЛ як джерела права. як правильно визначають деякі вчені, ухвалення 23 лютого 2006 року Українським парламентом на законодавчому рівні було визначено роль практики Суду Ради Європи ще більше актуалізувала проблему визначення правової природи цього феномену та загострила наукову дискусію з приводу його джерельності. Ця проблема, на наш погляд, більшою мірою залежить від того, що серед вчених немає єдності у визначенні правової природи рішень ЄСПЛ. В юридичній науці наразі є різні погляди з цього приводу, що зумовлено саме статусом цього органу. До того ж ні Конвенція та Протоколи до неї,

ні Регламент роботи Суду не зазначають, чим за своєю природою є рішення ЄСПЛ.

Тут слід погодитись із думками науковців які вважають, що Суд не створює нових норм права, він лише тлумачить положення Конвенції розкриваючи їх дійсний зміст. Тому правову природу практики ЄСПЛ слід розглядати з точки розуміння прецеденту (усталеної судової практики) в країнах романо-германської правової сім'ї, в яких практика найвищих судових органів є так би мовити, еталоном, для тлумачення норм нормативно-правових актів, і при цьому слідувати такій практиці не є обов'язком судів. Це є характерним і для діяльності ЄСПЛ, і робиться для підтримки сталості судової практики, знижує ризики у тлумаченні та застосуванні норм права, забезпечує єдність судової практики напрацьованої Судом, знімає невизначеність і створює послідовність у застосуванні норм права.

Наприклад, О. Кочура під практикою ЄСПЛ як джерела права розуміє частину правового досвіду і результатів діяльності ЄСПЛ та Європейської комісії з прав людини, що виражається в їх офіційних актах (рішеннях (постановах), ухвалах), які набрали чинність та містять важливі й актуальні правові позиції обов'язкового чи переконливого характеру щодо прав і свобод людини та громадянина [2, с. 15]. В. Завгородній визначає рішення ЄСПЛ як елемент судової практики, що є унікальним джерелом права прецедентного характеру, ядром котрого є правова позиція і при прийнятті якого вирішується конкретна справа та здійснюється офіційне тлумачення норм Конвенції 1950 р. [1, с. 8].

Таким чином, за своєю юридичною природою рішення ЄСПЛ є особливим прецедентом, і в своїх рішеннях він формує норму тлумачення, в якій міститься певна позиція Суду щодо розуміння конвенційних норм. Тому ми підтримуємо позицію, що рішення ЄСПЛ, як прецедент, потрібно розглядати з погляду континентальної правової сім'ї. Ще одним досить важливим напрямком впливу практики ЄСПЛ на наукові дослідження в сфері кримінального права є тлумачення принципів кримінального права. В юридичній науці вивченню принципів права, їх значенню для правотворчості та правозастосування завжди приділялась значна увага.

Слід визначити, що міжнародні договори у сфері прав людини загалом і Європейська конвенція прав людини та основоположних свобод зокрема, досить чітко описують відповідні принципи і їх зміст розкривається практикою міжнародних судових органів. Такі ж принципи за своєю юридичною природою закріплені і в Конституції України яка закріплює ті ж гарантії прав людини, що і ЄКПЛ і ці принципи відображенні в чинному кримінальному кодексі в кожному його положенні. Вони покликані забезпечувати доцільне, розумне і раціональне здійснення кримінально-правових завдань [4, с. 268-269].

В нашій роботі ми спробуємо відстежити вплив практики ЄСПЛ на прикладі принципу *ne bis in idem* та застосуванні його застосування Верховним Судом.

Визначимо, що в постанові ОП ККС у складі ВС у справі № 612/712/16-к від 02 грудня 2019 року, суд касаційної інстанції зробив дуже важливий висновок для розуміння цього принципу, як з точки зору доктрини так і з точки зору розуміння практики ЄСПЛ в Україні. У цьому рішенні було надано загальні критерії визначення подвійного провадження, на основі загальних норм тлумачення, що були вироблені ЄСПЛ в його рішеннях. Позиція Верховного Суду, сформовані в цій постанові стали вектором для розвитку майбутньої судової практики та для наукових досліджень впливу практики ЄСПЛ застосування цього принципу в Україні [3].

Отже, вплив практики ЄСПЛ на науку кримінального права має глибокий теоретичний зміст. Адже теоретичне переосмислення та тлумачення системи джерел та принципів кримінального права неминуче має призвести до вироблення нової парадигми кримінального права, що буде відображена в оновлені моделі КК, проєкт якого уже розробляється та представлений на порталах владних установ так і на застосування закону про кримінальну відповідальність. Однак, розвиток зазначених положень потребує аналізу та виваженого підходу. Водночас необхідно дотримуватись балансу між інтересами людини, безпекою суспільства та держави, балансу між свободою та безпекою. Саме для цього необхідно ґрунтовне теоретичне обґрунтування імплементації тих чи інших правових позицій ЄСПЛ.

Список використаних джерел:

1. Завгородній В. Правові акти Європейського суду з прав людини: види, юридичні наслідки та значення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Серія: Право Вип. 40. С. 7-10.
2. Кочура О. Європейський суд з прав людини в конституційно-правовому механізмі захисту прав і свобод громадян України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків. 2015. 20 с.
3. Постанова Верховного Суду в справі N 612/712/16-к від 02 грудня 2019 року URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/86275888>
4. Сорока О. О. Деякі питання застосування практики ЄСПЛ (кримінально-правовий аспект) *Право і суспільство*. 2014. № 1.2. С. 267-272.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРОКУРОРОМ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Хоменко Валерія Вікторівна
студентка кафедри юстиції 2 року навчання
другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Навчально-наукового інституту права
Національного університету імені Тараса Шевченка

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4033

Вступ. 24 лютого 2022 року на всій території України було запроваджено режим дії воєнного стану, який продовжується і до сих пір у зв'язку із військовою агресією російської федерації проти України. Внаслідок цих дій абсолютно всі сфери життєдіяльності суспільства зазнали своїх деструктивних змін, в тому числі і сфера здійснення повноважень прокурором у кримінальному провадженні. Як в мирні часи, так і на час дії воєнного стану, захист прав людини становить наріжний камінь у діяльності держави, адже за таких умов збільшуються істотні ризики наявності порушень таких прав через вчинення кримінально-протиправних діянь – стосовно особи (її життя та здоров'я) та щодо її майна.

Тому, відповідно до статті 1 Закону України «Про прокуратуру», прокуратура України здійснює встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави [1]. Звідси випливає положення статті 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», що закріплює принцип неприпустимості припинення повноважень органів прокуратури (а також органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування тощо) в умовах воєнного стану [2]. У стані таких подій органи прокуратури повинні у посиленому режимі працювати в напрямку реалізації конституційно закріплених функцій органів прокуратури.

Більше того, ще у 2022 році ВРУ прийняла Проект Закону України від 01.04.2022 № 7058 «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення діяльності органів прокуратури в умовах збройної агресії проти України», який визначив особливості правового статусу прокурорів, які є військовослужбовцями та передбачав можливість комплектування прокуратур військовослужбовцями Збройних Сил України [3]. Було також видано наказ Генерального прокурора «Про

особливості організації діяльності спеціалізованих прокуратур у сфері оборони» від 17.05.2023 р. №130, де зазначено про необхідність забезпечення комплексного виконання функцій прокуратури [4]. Цим наказом також було здійснено розмежування повноваження спеціалізованих прокуратур у сфері оборони.

Проблематика здійснення повноважень прокурором у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану. Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» [5] додано до КПК України розділ IX-1, який має назву «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану» [6]. Зокрема, у статті 615 КПК України передбачена можливість делегування цілої низки повноважень слідчого судді прокурору за об'єктивної неможливості виконання цих повноважень самим слідчим суддею. Щоправда, чинне законодавство не пояснює значення даної оціночної категорії. Так, використовуючи судову практику для розкриття змісту категорії «об'єктивної неможливості», можна простежити, що суди визначають «об'єктивну неможливість» за статтею 615 КПК України крізь призму наявності бойових дій, припинення роботи суду, евакуації органу досудового розслідування, відключення світла, що унеможлиблює нормальну діяльність суду. Отже, керівник органу прокуратури на власний розсуд визначає, що собою становить об'єктивну неможливість у конкретному випадку та приймає рішення у формі постанови з обґрунтуванням правомірності здійснення ним повноважень слідчого судді.

Як нам відомо слідчим суддею є та особа, яка здійснює належний судовий контроль за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, при цьому задовольняючи або відмовляючи у задоволенні клопотань зацікавленої особи. Так, за статтею 615 КПК України прокурору делегуються наступні повноваження слідчого судді: проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування; надання дозволу на проведення обшуку житла чи іншого володіння особи; отримання зразків для експертизи; розгляду клопотання про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії. Таким чином, законодавець закріпив норму щодо делегування повноважень судового контролю керівнику органу прокуратури, для якого в пріоритеті має бути збирання достатньої сукупності належних, допустимих і достовірних доказів.

Тут є ряд негативних обставин, на які потрібно зважати, адже йде мова про делегування повноважень (функцій судів), що не допускається у силу статті 124 Конституції України [7]. Як констатує науковець А. О. Шаповал, нововведення у КПК змін щодо делегування повноважень слідчого судді керівнику органу прокуратури є дискусійним, адже, з одного боку воно характеризується грубим порушенням конституційних норм і прав людини, однак, зважаючи на сучасні умови сьогодення, є «інша сторона медалі», яка виправдовує такі зміни, що пояснюються нездійсненністю таких повноважень слідчим суддею внаслідок неможливості здійснення функції правосуддя судами через непрацездатність деяких судів внаслідок їх пошкоджень та руйнувань [8]. До того ж, як видається, прокурор і слідчий суддя виконують свої повноваження незалежно один від одного, адже законодавство України визначає контрольні повноваження судді і наглядову діяльність прокурора по-різному. Так, процесуальний керівник, діє постійно та безперервно протягом усього досудового розслідування, охоплюючи наглядовими засобами всю діяльність органів досудового розслідування при здійсненні ними будь-яких слідчих (розшукових) дій та прийнятті процесуальних рішень, та діяльність інших суб'єктів цієї стадії процесу. Судовий же контроль таких властивостей не має, адже за своєю природою він не охоплює всієї діяльності суб'єктів досудового розслідування, а реалізується лише при розгляді клопотань слідчого і прокурора, або коли подана скарга про порушення прав, свобод і законних інтересів людини, громадянина органом досудового розслідування чи прокурором. Отже, зважаючи на різну правову природу двох різновидів контролю, мова про порушення положень законодавства не постає.

Варто також зосередити увагу на проблемі оскарження особою тих чи інших рішень прокурора. Йде мова про ті випадки, коли особа позбавляється свого права розгляду клопотання, яке стосується її прав та інтересів, незалежним і безстороннім судом, гарантованого ст. 6 Конвенції про захист прав людини та її основоположних свобод [9], адже прокурор приймає певні рішення у відповідності до статті 615 КПК України (використовуючи делеговані повноваження слідчого судді), а стаття 303 КПК України не містить положення щодо можливості оскарження рішення прокурора, прийняті в межах ст. 615 КПК України. Законодавець, передбачивши це, закріпив у частині 4 статті 615 КПК України право особи подати скаргу на рішення прокурора, хоча і до кінця не визначив при цьому строки для подання такої скарги, строки її розгляду, рішення, які приймаються відповідним органом за результатами розгляду такої скарги.

Окремою проблемою постає виконання обов'язку, що покладено на прокурора у частині 12 даної статті (як-от, забезпечення участі захисника у проведенні окремої процесуальної дії, у тому числі у разі неможливості явки захисника – із застосуванням технічних засобів (відео-, аудіозв'язку) для забезпечення дистанційної участі захисника), адже, на даний час трапляється чимало форс-мажорних обставин, які зумовлюють відсутність зв'язку з іншими особами, неможливість їх особистої участі у процесі, а тоді і відсутні гарантії виконання обов'язку, покладеного на прокурора. Тож законодавцем мають бути визначені порядок та строки виконання такого обов'язку прокурором та алгоритм дій у разі неможливості виконання наведеного обов'язку.

Висновок. Враховуючи наведене вище, можна зробити висновок про те, що розширення меж повноважень прокурора сприятиме гарантованій реалізації основної мети кримінального провадження з реалізацією закріплених у чинному законодавстві функцій.

Водночас варто наголосити на необхідності затвердження уточнень деяких положень. Доцільно було б передбачити у статті 615 КПК України можливість проведення судового засідання з розгляду слідчим суддею питань, що входять до його сфери компетенції із використанням технологій відеоконференцзв'язку. Таким чином, буде забезпечуватись функція судового контролю за проведенням слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, а необхідності делегувати деякі повноваження прокурору відпадуть. Також правильним кроком було б закріплення визначення оціночного поняття у статті 615 КПК України (йде мова про поняття «об'єктивна неможливість»), що у свою чергу унеможливило б можливість зловживання процесуальними правами, закріплені у статті 615 КПК України. Рекомендовано також доповнити норму щодо оскарження рішення прокурора (стаття 303 КПК України).

Такі зміни змогли б вдосконалити процес досудового розслідування та усунути проблемність виконання повноважень прокурора в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 р. / документ 1697-VII, Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 2-3, ст. 12.
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. / документ № 389-VIII, Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст. 250.
3. Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення діяльності органів прокуратури в умовах збройної агресії проти України: Проект Закону України від 01.04.2022 / документ № 7058.

4. Про особливості організації діяльності спеціалізованих прокуратур у сфері оборони: Наказ Генерального прокурора від 17.05.2023 р. / № 130, документ № v0130905-23.
5. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення окремих положень досудового розслідування в умовах воєнного стану: Закон України від 27.07.2022 / документ № 2462-ІХ.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88 документ № 4651-VI.
7. Конституція України: станом на 09 грудня 2024 р. / документ 254к/96-ВР, Відомості Верховної Ради (ВВР) від 28.06.1996, № 30, ст. 141.
8. Шаповал А. О. Огляд та обшук транспортного засобу в умовах воєнного стану: Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету / Одеська юридична академія, 2022 р., № 56.
9. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини): Закон України від 17.07.1997 р. / документ 995_004, чинний / поточна редакція – від 01.08.2021 р.

**Господарське право. Господарське процесуальне право.
Екологічне право. Земельне право. Аграрне право.
Фінансове право. Банківське право**

**ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОГО СУПРОВОДУ
АГРОПІДПРИЄМСТВА**

*Данилюк Юлія Олександрівна
студентка 1 курсу магістратури, Хмельницький
університет управління та права імені Леоніда Юзькова*

*Науковий керівник: Тараненко Людмила Станіславівна
доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри трудового,
земельного та господарського права, Хмельницький
університет управління та права імені Леоніда Юзькова*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4028

Агробізнес або аграрний бізнес – це сфера ринкової економіки, яка включає в себе виробництво, обробку, зберігання, розподіл і доставку сільськогосподарської продукції до кінцевого споживача.

Агробізнес є ключовим сектором економіки України, який має надзвичайно важливе значення для розвитку країни та її місця на світовому ринку сільськогосподарської продукції. Україна відома як один із найбільших експортерів зерна у світі, а її родючі чорноземи дозволяють забезпечувати великі врожаї, які є основою для розвитку аграрної галузі.

З кожним роком агробізнес набуває все більшого розвитку, зокрема через створення нових організаційних форм, як наслідок євроінтеграційних процесів, а також початок нового етапу земельної реформи – можливість набуття у право власності земельних ділянок юридичними особами. Всі ці моменти вказують на те, що саме на юридичні служби агропідприємств буде покладено обов'язки щодо вирішення проблемних, колізійних питань, які, зокрема, стосуватимуться супроводу угод із земельними ділянками сільськогосподарського призначення, угод у сфері імпорту та експорту сільськогосподарської продукції, проходження процедури отримання державної підтримки сільськогосподарським товаровиробникам та зарубіжної грантової допомоги, супровід у податкових органах, реєстрацію прав на сорти рослин, проходження процедури сертифікації органічного виробництва тощо [3]. Отже, юридичний супровід агропідприємства має критичне значення для його успішного функціонування в умовах динамічних змін законодавства та складних економічних реалій.

Основним аспектом юридичного супроводу агробізнесу є врахування регуляторного середовища, що включає земельне право, податкове законодавство та вимоги щодо ліцензування та сертифікації. Земля як основний ресурс агропідприємств вимагає особливої уваги до питань правового оформлення землеволодіння, укладення орендних договорів та дотримання норм Земельного кодексу.

У сфері фінансової підтримки сільського господарства України важливу роль відіграють бюджетні, кредитні та інші форми підтримки, особливо це стосується малих підприємств [2]. А тому, на юрисконсультів агропідприємств додатково покладаються обов'язки щодо моніторингу надання таких програм та підготовки відповідної документації, оформлення заявок для отримання допомоги.

Варто звернути увагу на спеціальний інструмент кредитування – аграрні розписки (фіксує зобов'язання боржника). А вже з 1 січня 2025 року почне діяти Закон «Про аграрні ноти» № 3586-ІХ, який регулюватиме відносини, що виникають під час видачі, обігу, припинення аграрних нот, звернення стягнення за аграрними нотами [1]. Даний Закон буде, так би мовити, доповнювати норми діючого наразі Закону України «Про аграрні розписки» від 06.11.2012 № 5479-VI.

Договірна робота є невід'ємною частиною діяльності агропідприємств. Це включає укладення договорів оренди землі, договорів на постачання сировини, збут продукції та угод з інвесторами. Правильний юридичний супровід допомагає забезпечити законність і вигідність умов договорів, мінімізуючи ризики їх порушення. У випадку виникнення спорів, таких як конфлікти через невиконання договірних зобов'язань, земельні суперечки або порушення прав на інтелектуальну власність, юридична підтримка стає ключовим інструментом для їх ефективного вирішення через переговори чи судові процеси. Окремо в розрізі договірної роботи варто звернути увагу на претензійну роботу, оскільки саме на юрисконсультів покладається обов'язок перевірки заборгованості та ведення «претензійних переговорів» із контрагентами. Ця робота є різновидом позасудового врегулювання конфлікту та може зекономити підприємству значні кошти, які були б витрачені на судові процеси.

Окремо слід зазначити особливості трудових відносин в агросекторі, адже підприємства нерідко мають великий штат працівників, включаючи сезонних. Юридичний супровід допомагає належно оформлювати трудові договори, дотримуватися норм охорони праці та вирішувати трудові спори.

Інвестиційна діяльність агропідприємств і міжнародна співпраця також вимагають правового супроводу для оформлення угод із залучення іноземних інвесторів та дотримання норм міжнародного права.

Ще одним важливим аспектом є екологічна відповідність, оскільки агросектор має значний вплив на довкілля. Юридичний супровід забезпечує дотримання екологічного законодавства, яке регулює утилізацію відходів, збереження природних ресурсів і використання пестицидів.

Таким чином, юридичний супровід агропідприємства охоплює широкий спектр завдань, що включає регуляторні, договірні, трудові, екологічні та інші питання. Належним чином організована правова підтримка сприяє стабільному розвитку аграрного бізнесу, мінімізує ризики та забезпечує його конкурентоспроможність. Це підкреслює важливість співпраці агропідприємств з кваліфікованими юристами, які допомагають адаптуватися до викликів сучасного законодавства, ринкових умов та євроінтеграційних процесів.

Література:

1. Про аграрні ноти : Закон України. *Офіційний вісник України офіційне видання* від 19.03.2024 – 2024 р., № 26, стор. 12, стаття 1648, код акта 123590/2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3586-20#Text>
2. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2004, № 49, ст. 527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>
3. Савельєва О. М. Роль аграрного та земельного права в інноваційному розвитку агросфери. *Матеріали науково-практичної конференції* (м. Харків, 20 листопада 2020 р.). 2020. С. 232-235. URL: <https://openarchive.nure.ua/bitstreams/59b287cd-3973-4cc1-af36-af8a5728a6c3/download>

КЛАСИФІКАЦІЯ ТОКЕНІВ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ ВІДПОВІДНО ДО РЕГЛАМЕНТУ ЄС № 2023/1114 ПРО РИНКИ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ

Овсійчук Тарас Павлович
аспірант, Приватний вищий навчальний
заклад «Європейський університет»
ORCID: 0009-0004-7826-2083

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4041

Регламент ЄС № 2023/1114 про ринки віртуальних активів (оригінальна назва Regulation (EU) 2023/1114 on Markets in Crypto-Assets) від 31 травня 2023 року є ключовим документом Європейського Союзу, в якому визначені основні правила обігу віртуальних активів. Класифікація

видів віртуальних активів частково вплинула на структуру вказаного документу.

Класифікація (від лат. «classis» – клас та «facio» – роблю) – це багаторівневий, послідовний поділ обсягу поняття з метою систематизації, поглиблення та отримання нових знань стосовно членів поділу [1, с. 283]. Класифікація дозволяє розмежовувати віртуальні активи за видами, точніше розуміти їх правову та фінансову природу.

Глава третя Регламенту ЄС № 2023/1114 присвячена токенам з прив'язкою до активів (asset-referenced tokens, скорочено – «ART») [2]. ART – це тип криптоактивів, які мають на меті підтримувати стабільну вартість, посилаючись на іншу цінність або право чи їх комбінацію, включаючи одну або кілька офіційних валют [3]. ART може бути пов'язаний із ціною на нафту, кількома криптовалютами або навіть декількома фіатними валютами. Ця диверсифікація робить їх більш складними [4].

Другим типом токенів віртуальних активів, що визначений Регламентом ЄС № 2023/1114 є токени електронних грошей (electronic money tokens or e-money tokens, скорочено – «EMT»). EMT – це криптографічний токен, який здебільшого використовується для обміну та прив'язаний до однієї фіатної валюти [7, 163]. Найбільша відмінність від токена, прив'язаного до активу полягає в тому, що він може бути прив'язаний лише до однієї фіатної валюти. Це, наприклад, USDT або USDC. Відповідно до Регламенту EMT мають бути забезпечені матеріальними світовими активами. Наприклад, якщо емітент випускає 100 000 євро EMT, прив'язаного до євро, емітент повинен буде зберігати 100 000 євро (або активи, номіновані в євро) в сховищі або на банківському рахунку.

Третім видом токенів віртуальних активів згідно Регламенту ЄС № 2023/1114 (глава друга документу) є токени, що не відносяться до зазначених вище категорії (crypto-assets other than asset-referenced tokens or e-money tokens). Це віртуальні активи, що призначені виключно для надання права вимагати передачі майна або надання послуги, що постачається емітентом такого токена, відповідно до умов його емісії. В Регламенті такі токени визначені як «utility tokens», та здебільшого призначені лише для надання доступу до товару чи послуги, що надаються емітентом, наприклад, у вигляді жетону [5, с. 163].

Особливої уваги заслуговує присвоєння токенам статусу «значного» – significant token. «Значними» можуть визнаватися токени, загальна кількість щоденних транзакцій перевищує 2 500 000 транзакцій, або загальна вартість щоденних транзакцій має становити 5 000 000 євро, або клієнтська база токена становить щонайменше 10,000,000 осіб [2]. Присвоєння статусу «значного» призводить до додаткових регуляцій

даного токена та їх емітента. Так, останні повинні прийняти та впровадити внутрішні політики щодо винагороди та управління ризиками. Разом з цим, Європейське банківське управління (у деяких випадках із залученням Європейського центрального банку) може розробляти стандарти та запроваджувати додаткові вимоги до емітентів «значних» токенів.

Отже, класифікація токенів віртуальних активів може розглядатися як повноцінний предмет дослідження науковцями. Результати таких досліджень застосовуватимуться для кращого розуміння природи віртуальних активів, їх диференціювання. Особливо цінними такі результати можуть стати для правотворчої діяльності (зокрема в процесі формування національного законодавства України щодо регулювання віртуальних активів).

Література:

1. Філософський енциклопедичний словник / Голова редкол. В. І. Шинкарук. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. 742 с.
2. Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on markets in crypto-assets, and amending Regulations (EU) No 1093/2010 and (EU) No 1095/2010 and Directives 2013/36/EU and (EU) 2019/1937. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1114/2024-01-09> (дата звернення: 08.12.2024).
3. What are the EU's white paper requirements in MiCAR and do they apply to Bitcoin? Osborne Clarke – International Legal Practice. URL: <https://www.osborneclarke.com/insights/what-are-eus-white-paper-requirements-micar-and-do-they-apply-bitcoin> (дата звернення: 08.12.2024).
4. What are the EU's white paper requirements in MiCAR and do they apply to Bitcoin? Osborne Clarke – International Legal Practice. URL: <https://www.osborneclarke.com/insights/what-are-eus-white-paper-requirements-micar-and-do-they-apply-bitcoin> (дата звернення: 08.12.2024).
5. Хатнюк Н. С., Побіянська Н. Б. Роль класифікації віртуальних активів у цивільному обороті: Європейський досвід. Європейські перспективи. 2023. № 1. С. 158-165. URL: <https://doi.org/10.32782/ep.2023.1.24> (дата звернення: 08.12.2024).

**ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ**

*Калюжна Крістіна Віталіївна
студентка групи ПБ-21-1,
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету*

*Науковий керівник: Миколаєць Вікторія Анатоліївна
доктор юридичних наук, доцент, професор
кафедри цивільного права та процесу
Державного податкового університету*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4025

Швидкий розвиток інформаційних технологій ознаменував початок цифрової ери, де технології проникають у всі сфери життя. У такому контексті захист інтелектуальної власності стає особливо актуальним, оскільки він стикається з новими викликами та відкриває нові можливості, а отже широке застосування цифрових технологій та Інтернету породжує нові проблеми у сфері захисту інтелектуальної власності.

Висока швидкість передачі даних в цифровому середовищі призводить до посилення проблем, пов'язаних із захистом авторських прав. Миттєве розповсюдження творчих робіт в мережі вимагає розробки нових правових механізмів для забезпечення ефективного захисту інтелектуальної власності. Поширення Інтернету спричинило значне зростання такого явища, як піратство, тобто несанкціонованого використання та розповсюдження інтелектуальних творів. Також цифрові технології суттєво спростили процес копіювання та дистрибуції матеріалів, що вимагає розробки ефективніших механізмів захисту авторських прав [1, с. 169]. Інтернет-фішинг, кіберсквотинг та онлайн-шахрайство є поширеними методами несанкціонованого заволодіння інтелектуальною власністю. Інтернет-фішинг передбачає виманювання конфіденційної інформації для подальшого її розповсюдження, кіберсквотинг – незаконну реєстрацію торгових марок для майбутнього її перепродажу компаніям, які нею зацікавилися, а онлайн-шахрайство – створення підроблених вебсайтів для обману користувачів [2].

Однією з найактуальніших проблем у цифровому середовищі є визначення авторства та захист прав на інтелектуальну власність. Простота розповсюдження контенту в мережі Інтернет ускладнює встановлення авторства та призводить до численних випадків порушення авторських прав.

До проблем захисту інтелектуальної власності в Інтернеті можна віднести: низький рівень правової культури серед населення; недостатнє фінансування з боку держави для боротьби з піратством; брак знань авторів та правовласників про захист авторських прав; швидкість розповсюдження неліцензійної продукції в мережі; складнощі в зборі доказів онлайн та недостатнє технологічне забезпечення тих, хто протидіє порушенням законодавства [3, с. 43].

Захист прав інтелектуальної власності здійснюється у двох основних формах: юрисдикційній та неюрисдикційній. Юрисдикційний захист передбачає втручання державних органів для відновлення порушених прав. Неюрисдикційний захист, або самозахист, здійснюється безпосередньо суб'єктом права і не передбачає обов'язкового звернення до суду.

Судовий захист є невід'ємною складовою правового механізму захисту прав інтелектуальної власності. Суди виконують ряд важливих функцій: встановлення факту порушення прав, визначення виду та розміру компенсації, а також формування судової практики, яка сприяє розвитку правових відносин в даній сфері, а тому такий захист вважається найбільш ефективним способом захисту прав інтелектуальної власності.

Найпоширенішими підставами для звернення до суду з метою захисту прав інтелектуальної власності є: плагіат: неправомірне використання чужих творів без належного посилання на автора; підробка та вилучення інформації: внесення змін до твору без дозволу автора, вилучення інформації про авторство; піратство; загроза порушення прав: дії, які можуть призвести до порушення авторських прав у майбутньому; камкординг та кардшерінг [4].

Захист інтелектуальної власності в цифровому середовищі передбачає комплексний підхід, що включає технічні, правові та освітні заходи. Серед технічних засобів захисту широкого застосування набув водяний знак, який слугує для ідентифікації власника цифрового контенту та запобігання його несанкціонованому використанню. Крім того, для захисту інтелектуальної власності застосовуються мережеві технології, такі як брандмауери та антивірусні програми. Важливу роль у забезпеченні захисту інтелектуальної власності відіграють освітні програми, спрямовані на підвищення правової свідомості користувачів мережі та формування поваги до авторських прав [1, с. 170].

У підсумку варто зазначити, що інтелектуальна власність відіграє все більш важливу роль у сучасному світі. Однак, існуюча система захисту прав інтелектуальної власності в цифрову епоху не в повній мірі відповідає викликам часу. Необхідно розробити нові, більш ефективні механізми правового захисту, які б забезпечили стабільність і передбачуваність відносин у сфері інтелектуальної власності.

Література:

1. Барановська В. М. Право інтелектуальної власності в цифрову добу // Аналітично-порівняльне правознавство: електронне наукове видання. Ужгород, 2024, № 1. С. 167-171. URL: https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/02/APP_01_2024.pdf#page=167
2. Луц Дмитро. Захист прав інтелектуальної власності в еру цифрових інновацій. *Юридична газета*. URL: <https://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/zahist-prav-intelektualnoyi-vlasnosti-v-eru-cifrovih-innovaciy.html> (дата звернення: 21.10.2024)
3. Цифровий розвиток України: проблеми та перспективи : матеріали доповідей учасників круглого столу (м. Одеса, 22 березня 2024 р.) / уклад.: Д. Г. Манько, Я. О. Тицька, А. О. Згама ; Міжнар. гуман. ун-т. Одеса : Фенікс, 2024. 57 с.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СТАРТАП-ІНДУСТРІЇ: ДОСВІД ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Мишковська Роксолана Олександрівна
аспірантка, Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
ORCID: 0009-0004-0178-8941

Науковий керівник: Пленюк Мар'яна Дмитрівна
доктор юридичних наук, професор,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4038

Стартапи відіграють ключову роль у розвитку інноваційної економіки та створенні нових робочих місць. Велика Британія, як один із провідних європейських центрів стартап-екосистеми, створила особливе правове середовище для підтримки та розвитку інноваційного підприємництва. Особливої актуальності це набуло після Brexit, коли

країна отримала можливість формувати власну політику регулювання підприємницької діяльності [1, с. 10].

Оснoву нормативно-правової бази Великої Британії в інноваційному підприємництві складають Companies Act 2006, Enterprise and Regulatory Reform Act 2013 та Finance Act 2023. Британське законодавство передбачає спрощену процедуру реєстрації стартапів та систему податкових пільг для інноваційних підприємств. Ключовою особливістю є наявність спеціальних програм підтримки, таких як Seed Enterprise Investment Scheme (SEIS) та Enterprise Investment Scheme (EIS), що створюють податкові стимули для інвесторів [8, с. 34].

Важливим аспектом британського законодавства є захист інтелектуальної власності стартапів. Patents Act 1977 та Copyright, Designs and Patents Act 1988 забезпечують надійний захист інноваційних розробок. Додатково, The National Security and Investment Act 2021 встановлює чіткі правила для іноземних інвестицій у стратегічні сектори економіки, що особливо актуально для технологічних стартапів [6, с. 45].

Ключовим елементом правового захисту стартапів є система охорони інтелектуальної власності. Patents Act 1977 (зі змінами 2023 року) забезпечує прискорену процедуру патентування через Green Channel. The National Security and Investment Act 2021 встановлює механізми захисту критично важливих технологій від недружнього поглинання. Уряд Великої Британії запровадив комплексну систему підтримки стартапів. Програма Future Fund, яка запущена у 2020 році, надає конвертовані позики від £125,000 до £5 мільйонів інноваційним компаніям. Особливістю програми є те, що державне фінансування надається на умовах співфінансування з приватними інвесторами [5, с. 35].

Важливим інструментом підтримки є R&D Tax Credits, що дозволяє стартапам повертати до 33% витрат на дослідження та розробки. Ця схема особливо важлива для технологічних стартапів на ранніх стадіях розвитку [2, с. 36]. Британський бізнес-банк (British Business Bank) через програму Start Up Loans надав понад £900 мільйонів позик для більш ніж 95,000 нових підприємств з 2012 року [2, с. 12]. Програма пропонує не лише фінансування до £25,000 на пільгових умовах, але й безоплатне наставництво та підтримку в розробці бізнес-планів.

Регіональні програми підтримки, такі як Northern Powerhouse Investment Fund та Midlands Engine Investment Fund, забезпечують додаткові можливості поза межами Лондона. Ці фонди спрямовані на зменшення регіональних диспропорцій у розвитку інноваційного підприємництва.

Уряд активно працює над створенням нових можливостей через програму "Innovation Strategy", що передбачає інвестиції у розмірі £14.9 мільярдів у розвиток інноваційної екосистеми [3, с. 15].

Основними викликами для британських стартапів залишаються доступ до кваліфікованих кадрів після Brexit та адаптація до нових вимог цифрової безпеки. Online Safety Bill 2023 встановлює нові стандарти для цифрових платформ та онлайн-сервісів, що потребує від технологічних проєктів додаткових інвестицій у системи безпеки та захисту даних.

Важливим трендом стає розвиток "зелених" інноваційних проєктів. У рамках стратегії Net Zero до 2050 року уряд запровадив Clean Growth Fund розміром £400 мільйонів для підтримки стартапів у сфері чистих технологій та відновлюваної енергетики [4, с. 67].

Правове регулювання діяльності стартапів у Великій Британії характеризується своєю гнучкістю та зорієнтоване на підтримку інновацій. Ефективне поєднання податкових стимулів, державних програм фінансування та спрощених регуляторних процедур створює сприятливе середовище для розвитку нових бізнесів.

Подальший розвиток системи підтримки має зосередитись на двох ключових напрямках. По-перше, розв'язання кадрових питань через запровадження нової візової системи Scale-up visa, що дозволяє підприємствам швидко залучати висококваліфікованих фахівців з-за кордону [7, с. 78].

По-друге, спрощення доступу до міжнародних ринків через створення нових торговельних угод та програм експортної підтримки. Зокрема, програма UK Export Finance пропонує спеціальні умови страхування та кредитування для стартапів, що виходять на міжнародні ринки [3, с. 23].

Література:

1. Brown R., Rocha A. Entrepreneurial uncertainty during the Covid-19 crisis: Mapping the temporal dynamics of entrepreneurial finance. *Journal of Business Venturing*. 2020. Vol. 35. P. 1-19. (дата звернення: 10.11.2024)
2. Wilson N., Wright M. The Impact of Government Support Schemes on UK Start-ups. *British Journal of Management*. 2021. Vol. 34. P. 278-295. (дата звернення: 15.11.2024)
3. Future Fund: guidance for companies [Електронний ресурс] / HM Treasury, British Business Bank // GOV.UK. – Mode of access: <https://www.gov.uk/guidance/future-fund>. – дата звернення: 11.12.2024.
4. Department for Business and Trade. UK Innovation Strategy: Leading the Future by Creating It. London: HM Government, 2021. 113 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/publications/uk-innovation-strategy-leading-the-future-by-creating-it> (дата звернення: 25.11.2024)

5. UK Home Office. The UK's Points-Based Immigration System: Policy Statement. London: HM Government, 2022. 48 p. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/publications/the-uks-points-based-immigration-system-policy-statement> (дата звернения: 30.11.2024)
6. Intellectual Property Office. Innovation and Growth Report 2022. London: IPO, 2022. 82 p. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/publications/innovation-and-growth-report-2022> (дата звернения: 05.12.2024)
7. British Business Bank. Small Business Finance Markets Report 2022/23. Sheffield: BBB, 2023. 98 p. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.british-business-bank.co.uk/research/small-business-finance-markets-report-2023/> (дата звернения: 08.12.2024)
8. Department for Energy Security and Net Zero. Clean Growth Strategy: Leading the Way to a Low Carbon Future. London: HM Government, 2022. 165 p. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/publications/clean-growth-strategy> (дата звернения: 10.12.2024)

**«РЕКТОР-ЮРИСТ У РЯСІ» АБО ПРО КУРС
ЦЕРКОВНОГО ПРАВА НА БУКОВИНІ**

Грекул-Ковалик Тетяна Анатоліївна
кандидат юридичних наук, доцент, асистентка
кафедри теорії права та прав людини
Чернівецького національного
університету ім. Ю. Федьковича
ORCID: 0000-0003-4339-3927

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4027

У Західній Європі церковне (канонічне) право було обов'язковою складовою середньовічної університетської освіти, що справило значний вплив на загальне правове мислення тогочасних юристів. З кінця XVII ст. церковне (канонічне) право першочергово викладалося на юридичних факультетах й українських університетів (не залежно від того, до складу яких держав входили відповідні землі України), а на теренах Буковини – з моменту заснування австрійською владою Чернівецького університету в 1875 р. Церковне (канонічне) право вважалося навчальною дисципліною без прив'язки до національних кордонів, а тому могло викладатися в університетах студентам-юристам з усієї Європи.

Після силового приєднання Буковини до Румунії у 1918 р. декретом короля Фердинанда I від 12 вересня 1919 р. Чернівецький німецькомовний університет реорганізовано в румунський. З 1 жовтня 1919 р. адміністрація університету та всі факультети мали повністю перейти на румунську мову навчання упродовж трьох років. З урахуванням таких організаційно-трансформаційних перетворень, кардинальні зміни відбулися як серед професорсько-викладацького складу, так вплинули і на навчально-виховний процес. Безсумнівно, великий тягар у забезпеченні належного розвитку університету покладався на ректорів.

Четверо з десяти керівників Чернівецького університету в румунський період його історії були юристами за освітою, одного з яких двічі обирали на посаду ректора буковинського вузу в 1923-1925 рр. й у 1927-1930 рр. [2, р. 8; 1, с. 75]. Мова йде про цікаву й неординарну постать Валеріана Шесана (Valerian Şesan), у науковому та повсякденному житті якого тісно переплелися як право, так і релігія.

Народився майбутній ректор у сім'ї православного пароха Дмитра Шесана та його дружини Парасковії 16 червня 1878 р. Спочатку навчався

в православній школі, потім – у Чернівецькій класичній державній гімназії. В 1896 р. вступив на теологічний факультет Чернівецького університету, а також паралельно навчався і на юридичному факультеті. Через п'ять років став доктором теології й отримав стипендію Буковинської митрополії для продовження навчання в інших університетах Європи, зокрема, у Відні та Празі, де в 1906 р. став доктором права. Спеціалізувався в Афінах, Єрусалимі, Києві [5, р. 71]. У 1908 р. В. Шесана обрано дияконом Чернівецького кафедрального собору св. Духа, а вже з 1913 р. він почав працювати на теологічному факультеті Чернівецького університету на посаді доцента.

Перша світова війна змусила В. Шесана продовжити науково-педагогічну діяльність в еміграції, але після повернення у 1918 р. на Буковину його кар'єрне зростання продовжилося. Вже через рік В. Шесану присвоєно звання титульного професора церковного права для забезпечення однойменних курсів студентам юридичного факультету другого року навчання на обидвох секціях докторату (юридичної та політико-економічної) [5, р. 101]. З року в рік професор удосконалював програму курсу, чітко структурував її зміст, оновлював відповідно до тогочасних наукових тенденцій та вимог. Клопітка праця завершилася публічним оприлюдненням курсу, щоправда, лише в 1942 р., після смерті автора [3].

Зауважимо, що через зменшення терміну навчання докторантів до одного року (в 1937 р.), курс церковного (канонічного) права зникає з навчального навантаження студентів-юристів, а після приходу радянської влади на територію Буковини припиняє свою діяльність і юридичний факультет, аж до проголошення незалежності України [2, р. 83-84]. Водночас, «совіти» знищили церковне (канонічне) право й в інших українських вузах, які готували юристів на той час.

В. Шесан – автор численних наукових книг, навчальних посібників, статей, опублікованих у місцевих періодичних виданнях («Glasul Bucovinei», «Candela»), перекладів у галузі церковного (канонічного) права; друкувався німецькою та румунською мовами [5, р. 72]. Деякі з фундаментальних праць, які присвячені таким соціальним інституціям і явищам як церква, держава та право, й по сьогодні зберігаються у фондах наукової бібліотеки Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича [3; 4]. Загалом, наукова спадщина вченого виразно підкреслює, яке важливе місце у його житті займали дослідження як правових, так і релігійних питань. Окрім викладацької і наукової діяльності, В. Шесан активно займався також громадською роботою, обирався депутатом парламенту Румунії. Цікавим досвідом у його житті була й діяльність перекладачем з чеської мови в Апеляційному суді в Чернівцях (1911-1939 рр.).

Помер «ректор-юрист у рясі» в 1940 р., похований у Чернівцях.

З проголошенням незалежності України, з'явилася можливість відродити столітньої давності традиції при підготовці студентів-юристів українських вузів: церковне (канонічне) право введено до навчальних програм. І хоча призначення богословів та юристів – різне, але сфери їх діяльності багато в чому збігаються та полягають у вихованні людей на засадничих ідеях права та моралі.

Література:

1. Чернівецький університет. 1875-1995: Сторінки історії. Чернівці : Рута, 1995. 208 с.
2. Anuarul Universitatii din Cernauti. Anul de studii 1938-1939. Cernauti : Institutul de arte grafice «Glasul Bucovinei», 1939. 268 p.
3. Şesan V. Curs de drept bisericesc universal. Cernăuți, 1942. 268 p.
4. Şesan V. Modificarea Legii și Statului pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române. *Candela*. 1935. XLVI. P. 117-201.
5. Universitatea din Cernăuți în peridoda interbelică. Mircea Grigoroviță. Suceava : Mușatinii, 2005. 290 p.

ЗМІСТ

Теорія держави і права. Філософія права

Лінецький Сергій Володимирович

ОСОБЛИВОСТІ ЕВОЛЮЦІЇ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО РЕГЛАМЕНТУ
В ХОДІ РОБОТИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
ДЕВ'ЯТОГО СКЛИКАННЯ.....3

Омельченко Андрій Володимирович

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ КРИТЕРІЇ ЯКОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ
ДИСКРЕЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНАМИ
ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.....13

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право.
Митне та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право**

Іваночко Святослав Любомирович

ЄВРОПЕЙСЬКА ХАРТІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
ЯК ОСНОВА ФІНАНСОВОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ОРГАНІВ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....16

Ланін Віктор Павлович

ТРАНСПОРТУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ В
РЕГУЛЮВАННІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН
ОРГАНІВ АДМІНІСТРАЦІЇ З ГРОМАДЯНАМИ.....18

Подлубна Наталія Сергіївна

ВАЖЛИВІСТЬ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ДЛЯ ВИРІШЕННЯ
КОНФЛІКТІВ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИРУ.....21

Подлубна Наталія Сергіївна

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ТЛУМАЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ....23

Розторгуєва Анна Сергіївна

ЩОДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА
ПРОПАГАНДУ ВІДХИЛЕНЬ ВІД КОНСТИТУЦІЙНИХ НОРМ
СІМ'Ї, ДИТИНСТВА, МАТЕРИНСТВА ТА БАТЬКІВСЬКА.....27

Чекіс Роман Ярославович

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ ЯК ДЖЕРЕЛО НОРМАТИВНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ.....34

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

Борисов Іван Сергійович

ВІДШКОДУВАННЯ МАТЕРІАЛЬНОЇ ШКОДИ В
УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....36

Бортняк Катерина Василівна

ВИВЧЕННЯ ДОСВІДУ КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄС НА ПРЕДМЕТ
ПОШУКУ ПОТЕНЦІАЛУ ДЛЯ УДОСКОНАЛЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ
КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ
В СФЕРІ НАУКИ В УКРАЇНІ.....38

Ворник Сергій Олександрович

КОЛІЗІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ МІЖНАРОДНИХ
ТРУДОВИХ ВІДНОСИН.....42

Герасимчук Сергій Сергійович

ДОПУСТИМІСТЬ І ДОСТОВІРНІСТЬ ЕЛЕКТРОННИХ
ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....45

Конончук Богданна Ростиславівна

ВІДЧУДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО І КОМУНАЛЬНОГО МАЙНА,
СПОСОБИ ЙОГО ЗДІЙСНЕННЯ.....47

Курганевич Олег Іванович

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ
ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА В СФЕРІ
РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПРАВОСУДДЯ.....50

Набок Валерія Дмитрівна

ТРУДОВІ ДОГОВОРИ З ВІДКЛАДАЛЬНИМИ УМОВАМИ:
ПРОБЛЕМИ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ТА
ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ.....52

Хоменко Валерія Вікторівна
ПРОБЛЕМАТИКА ПРЕДСТАВНИЦТВА ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ
ПРОКУРОРОМ У ЗЕМЕЛЬНИХ СПОРАХ.....56

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.
Медичне право. Судові та правоохоронні органи. Адвокатура**

Максимюк Наталія Іванівна
УСНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО КРИМІНАЛЬНЕ
ПРАВОПОРУШЕННЯ.....61

Мельник Оксана Вікторівна, Миколаєнко Наталія Василівна
АКСІОЛОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ПРЕЗУМПЦІЇ НЕВИНУВАТОСТІ.....63

Суржик Юрій Валерійович
ПРАКТИКА ЄСПЛ ТА НАУКА КРИМІНАЛЬНОГО
ПРАВА В УКРАЇНІ.....66

Хоменко Валерія Вікторівна
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ
ПРОКУРОРОМ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....69

**Господарське право. Господарське процесуальне право.
Екологічне право. Земельне право. Аграрне право.
Фінансове право. Банківське право**

Данилюк Юлія Олександрівна
ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОГО СУПРОВОДУ
АГРОПІДПРИЄМСТВА.....74

Овсійчук Тарас Павлович
КЛАСИФІКАЦІЯ ТОКЕНІВ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ
ВІДПОВІДНО ДО РЕГЛАМЕНТУ ЄС № 2023/1114
ПРО РИНКИ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ.....76

**Право інтелектуальної власності та його захист.
Інформаційне право. Інформаційні технології**

Калюжна Крістіна Віталіївна

ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ.....79

Мишковська Роксолана Олександрівна

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
СТАРТАП-ІНДУСТРІЇ: ДОСВІД ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ.....81

Історія держави і права. Історія політичних і правових вчень

Грекул-Ковалик Тетяна Анатоліївна

«РЕКТОР-ЮРИСТ У РЯСІ» АБО ПРО КУРС ЦЕРКОВНОГО
ПРАВА НА БУКОВИНІ.....85

Наукове видання

«Актуальні дослідження правової та історичної науки»

Рік заснування – 2018

Видання виходить 10 разів на рік

Відповідальний за випуск *У.О. Русенко*
Комп'ютерне верстання *О.В. Ковальський*

Підписано до друку 14.12.2024
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 50 прим.

ГО «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. +380979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК№7599 від 10.02.2022р.
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net